

UNIVERZITA KARLOVA
HUSITSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

**Kriminalita u žáků na 1. stupni ZŠ a
sociální dopady.**

Criminal activity of students attending primary
schools and its social impact

Diplomová práce

Vedoucí práce:

PhDr. Monika Nová, Ph.D.

Autor:

Bc. Ondřej Čížinský

Praha 2017

Poděkování

Děkuji vedoucí práce PhDr. Monice Nové, Ph.D za vedení, podporu, trpělivost a veškerou ochotu při zpracování práce. Za spolupráci děkuji pracovníkům nízkoprahového centra Beztíže, učitelkám ze základní školy Brána jazyků, kteří se podíleli na výzkumu k empirické části této práce. Zároveň bych rád poděkoval i své rodině, především rodičům za trpělivost a podporu při tvorbě diplomové práce.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci s názvem *Kriminalita u žáků na 1. stupni ZŠ a sociální dopady* vypracoval samostatně, že jsem řádně citoval všechny použité prameny a literaturu, kterou uvádím v seznamu literatury v závěru práce. Zároveň prohlašuji, že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu

V Praze dne 7.7.2017

Bc. Ondřej Čížinský

Anotace

Diplomová práce se zabývá kriminalitou dětí na prvním stupni základní školy. Práce je rozdělena na teoretickou část a empirickou. V teoretické části se zaměřujeme příčiny a specifika dětské kriminality. Dále jsou rozepsány tři vlivy, které působí na dítě. Tím je vliv rodiny, školní prostředí a volný čas. V praktické části jsou uvedeny statistiky dětské kriminality. V rámci empirického výzkumu, jsme zjišťovali, jaká je spojitost mezi trávením volného času a výskytem kriminální činnosti. Použita byla dotazníková metoda. Sběr dat probíhal na základní škole na Praze 1. Další metodou bylo vlastní pozorování na základě komunikace s pracovníkem nízkoprahového centra.

Klíčová slova

Kriminalita, delikvence, trestná činnost, první stupeň ZŠ, rodina, školní prostředí, šikana, média, volný čas, nízkoprahové centrum

Annotation

This diploma thesis deals with the criminality of children at the first level of elementary schools. The thesis is divided into theoretical part and empirical part. In the theoretical part, we are focusing on the causes and specifics of child criminality. Than three influences that affect the child are also described. This is the effect of family, school environment and leisure time. In the practical part are statistics of child criminality. As part of empirical research, we found out how the link between leisure time and the occurrence of criminal activity is. The questionnaire method was used. The data was collection at elementary school in Prague 1. Another method was self-observation based on communication with a low-threshold center worker.

Keywords

Crime, delinquency, crime, first grade of primary school, family, school environment, bullying, media, leisure, low-threshold center

Obsah

Seznam zkratk.....	8
Seznam tabulek.....	9
Úvod.....	10
Teoretická část	
1. Kriminalita dětí mládeže.....	12
1.1. Základní pojem kriminalita.....	14
1.2. Příčiny a podmínky páchání trestné činnosti dětmi.....	16
1.3. Sociální aspekty dětské delikvence.....	18
2. Vliv rodiny.....	20
2.1. Funkční a disfunkční rodina.....	25
2.1.1. Funkce rodiny.....	25
2.1.2. Nefunkční rodina a možné poruchy.....	26
2.2. Poruchy chování.....	29
2.2.1. Klasifikace poruch chování.....	30
3. Vliv školy a školního prostředí.....	32
3.1. Školní klima.....	33
3.2. Učitel jako vzor.....	34
3.3. Šikana.....	36
4. Volný čas	40
4.1. Vliv společnosti a vrstevníků.....	41
4.2. Začlenění do skupiny a vliv party.....	43
4.3. Vliv medií.....	44
Praktická část	
5. Zaměření praktické části.....	47
5.1. Stanovené hypotézy.....	48
5.2. Metody prováděného výzkumu.....	49

5.2.1. Analýza statických dat.....	49
5.2.2. Vlastní pozorování.....	50
5.2.3. Strukturovaný dotazník.....	51
5.2.4. Respondenti dotazníkového šetření.....	52
6. Analýza statistických dat a jejich interpretace.....	54
7. Vlastní pozorování na základě komunikace s pracovníkem nizkoprahového centra.....	58
7.1. Kazuistika uživatele.....	59
8. Vyhodnocení dotazníkového šetření.....	61
9. Vyhodnocení hypotéz	69
10. Diskuse.....	71
Závěr.....	74
Seznam grafů	76
Literatura.....	77
Přílohy.....	80

Seznam zkratek

apod. – a podobně

č. – číslo

č.j. – číslo jednací

MHMP – Magistrát hlavního města Prahy

MŠMT – Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy

např. - například

PČR – Policie České republiky

s. - strana

TZ – trestní zákon

tzv. – takzvaně

ZUŠ – základní umělecká škola

Seznam tabulek

Tabulka č. 1 Pohlaví respondentů s. 50.

Tabulka č. 2 Vývoj počtu Policií ČR evidovaných činů jinak trestných spáchaných dětmi mladšími 15 let v ČR s. 53

Tabulka č. 3 Počet pravidelných volnočasových aktivit v rámci týdne s. 58.

Tabulka č. 4 Vědí rodiče, co ve svém volném čase děláš a s kým se kamarádíš?
s. 62.

ÚVOD

V poslední době je otázka kriminality dětí velmi častá. Média rády uveřejňují případy násilné činnosti dětí mladších patnácti let. Tyto informace také v poslední době vyvolaly spekulace o posunutí trestní odpovědnosti. A tak se toto téma v různých cyklech vždy znovu a znovu probouzí k životu. Je tedy na místě si položit otázku, má naše společnost problémy s narůstající kriminalitou dětí a mládeže? Anebo se jen jedná o extrémní ojedinělé případy, na které chtějí média upozornit? A jaké jsou hlavní potenciální příčiny dětské kriminality?

„Na jedné straně panuje jistě shoda v tom, že delikvence představuje společensky nežádoucí jev, na druhé straně je třeba realisticky počítat s tím, že mládež se „musí“ na některá rizika prakticky „sáhnout“, že se musí naučit je zvládat. Už proto nechceme naši mládež demonizovat, ostatně chybí nám srovnání v čase, aby bylo možné seriózně uvažovat o trendech.“

(Podaná a Buriánek, 2007, s.77)

Tato diplomová práce by měla přinést odpověď, jaký je trend dětské kriminality. Opravdu narůstá počet trestné činnosti dětí a i jejich brutalita? Jak můžeme ovlivnit trestnou činnost dětí a mladistvých?

V první části této práce se proto budeme zaměřovat na kriminalitu obecně. Především na to jak je dětská kriminalita definována, jaké jsou její charakteristické vlastnosti, příčiny a aspekty. Dále je potřeba identifikovat hlavní vlivy, které ovlivňují dítě a mohou být spouštěčem budoucí delikvence.

Největší vliv na formování dítěte má rodina, proto je nezbytné se věnovat jednotlivým funkcím rodiny a také rodině nefunkční. Dále je potřeba se zaměřit na případné poruchy chování a jejich klasifikaci.

Dalším činitelem, který vstupuje do života dítěte, je školský systém. Zde je důležité se seznámit s klimatem třídy a osobností učitele. Právě škola a učitel je pro žáka po rodině další sociální skupina, která dítě formuje a dítě zde musí respektovat pro něj nový systém a pravidla. V současné době se velmi diskutuje téma šikany, zde je potřeba se zaměřit na to, jak šikana ovlivňuje celé klima třídy a samotné aktéry.

Velmi důležitou kapitolou je volný čas. A právě s volnočasovými aktivitami dětí mám mnoho zkušeností. Pravidelně jezdím jako instruktor na lyžařské výcviky žáků základních škol. A právě takový lyžařský kurz je velmi zajímavý na pozorování třídního kolektivu. I když často žáky neznám, po týdnu se ukáže, jak celá skupina funguje. Mnohé vztahy se vylepší a utuží a často žáci neřeší, jak kdo umí nebo neumí lyžovat. A právě tato skutečnost mě vedla k výběru tohoto tématu diplomové práce.

V rámci praktické části bych se chtěl zaměřit právě na trávení volného času. Zda existuje spojitost mezi efektivním využíváním volného času a kriminální činností. Obecně se domnívám, že pokud má dítě vyplněn zajímavě svůj volný čas, měl by být zájem o trestnou činnost minimální.

Tyto hypotézy budeme ověřovat dotazníkovým šetřením, kde se budeme zaměřovat právě na volnočasové aktivity a zkušenost s kriminální nebo delikventní činností. Bude nás zajímat, jak mají žáci vyplněný svůj volný čas a jaké aktivity preferují a s kým rádi tráví svůj volný čas. Šetření bude ještě obohaceno o poznatky pracovníků jednoho nízkoprahového centra, které pracuje s dětmi, které mají zkušenost s delikventní nebo trestnou činností.

Práce by měla posloužit čtenářům k jasnému vymezení kriminální činnosti dětí a poukázání na vlivy, které mohou ovlivňovat dítě k takovému chování.

1. Kriminalita dětí a mládeže

Kriminalita je brána jako jeden z vážných sociálně patologických jevů. Kriminalita je závažné porušení obecně závazných společenských pravidel, na které existuje trest. Jde o protispoločenské chování jedinců, které lze rozdělit na zjevné a latentní. Zjevná kriminalita je evidována PČR. Zatímco latentní je ta kriminalita, která často nebývá vůbec oznámena. Může se třeba jednat o menší krádeže, kdy se rodiče bojí přiznat z důsledku potrestání jejich potomků.

Kriminalita u dětí a mládeže má svá specifika, která jsou dána především věkem. Pro dětskou kriminalitu je typická prvoplánovitost a často není myšleno na důsledek činu.

Stále nejčastější je trestný čin „Krádeže“ dle § 247 TZ. č. 140/1961 Sb.

(1) Kdo si přisvojí cizí věc tím, že se jí zmocní, a

a) způsobí tak škodu nikoli nepatrnou,

b) čin spáchá vloupáním,

c) bezprostředně po činu se pokusí uchovat si věc násilím nebo pohrůzkou bezprostředního násilí,

d) čin spáchá na věci, kterou má jiný na sobě nebo při sobě

Největší rozdíl u dětské krádeže je v předmětu zájmu, v náročnosti způsobu páchaní i ve stupni organizovanosti při páchaní krádeží.

„Dá se říci, že existují určité trestné činy, jež jsou typické právě pro mládež, respektive u některých trestných činů lze hledat pachatele zpravidla mezi mládeží. Takovými trestnými činy jsou zejména sprejerství, tedy poškození cizí věci (dle ust. § 228 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, dále též TZ), šíření poplašné zprávy (§ 357 TZ) či zakládání požárů (§ 272 a 273 TZ). Mezi kriminalitou dětí mladších 15 let a mladistvými lze však zaznamenat i určité rozdíly. V zásadě se mladiství, v návaznosti na své schopnosti a případně zkušenosti – častěji než děti mladší 15 let – dopouštějí závažnějších forem kriminality, např. loupeží, krádeží vloupáním, krádeží motorových vozidel,

násilných trestných činů, drogové kriminality, rasově motivovaných trestných činů apod.“ (Kuchta, Válková a kol. 2005, s. 270.)

Obecně se také dá říci, že děti a mladiství při páchání trestné činnosti vyhledávají anonymitu. Proto je mnohem větší výskyt trestné činnosti mladistvých ve městech oproti vesnicím. Vesnice jsou místem, kde se obyvatelé znají a i případné možnosti krádeže jsou menší, také zde oproti městu není tolik lákadel, která vyžadují finance. Oproti tomu město nabízí anonymitu a nalezneme tu mnoho supermarketů s velkým množstvím lidí. Městské aglomerace mnohem více nahrávají skupinovému páchání trestné činnosti, která pak má i znaky organizovanosti. Mezi další trestnou činností dětí patří ublížení na zdraví, vandalismus.

„Mladí lidé se dnes rodí do světa, který se překotně mění, který klade na mladou generaci nebývalé požadavky, a který před ně zároveň rozprostírá rozsáhlé menu možností, ale i omezení. To, že schopní kráčejí v tomto dynamickém světě rychle a dravě vpřed, zároveň znamená, že se vzdalují těm, co stojí na místě či se pomalu, se zastávkami a zpětnými oklikami mátožně pohybují k nejasným perspektivám. Před mladými jsou moderní společnosti konzumu rozprostírány lákavé požitky a materiální hodnoty, o které je možno usilovat. Jejich dosažení je však reálné pouze pro část populace, nikoliv však pro převážnou část lidí ze spodních pater sociálního žebříčku. Těm se předkládané možnosti, cíle a produkty často musí jevit jako fata morgana, jsou totiž jakoby na dosah, ale stále se jich nelze zmocnit. Tento pocit je pro mladistvé (budoucí) delikventy frustrující. A jestliže navíc odvozují svou lidskou hodnotu pouze ze systému „mít“ a ne ze skrytějšího a lidsky hodnotnějšího „být“, pak jim nic jiného nezbývá než se přičinit o „přerozdělení“ materiálních statků. K tomuto řešení je často vede také rodinná (asociální či kriminální) tradice, degradující etiketizační tlak „společensky aprobovaného“ sociálního okolí a vlastní, pozitivní výchovou neregulované osobnostní vybavení. Kriminalita mladých lidí je však často nezralá, romantizující, často naplněná odérem dobrodružství a neschopná odolat inspiraci okamžiku.“ (Holas, a Večerka, 2007, č. 3)

Je důležité si nejprve správně vymezit zákonná ustanovení o věkové hranici trestní odpovědnosti.

Dle zákona č. 218/2003 Sb., O odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže v ustanovení § 2 písm. 1

Není-li zákonem stanoveno jinak, pak se rozumí:

- a) mládeží děti mladší patnácti let a mladiství
- b) dítětem mladší patnáct let ten, kdo v době spáchání činu jinak trestného nedovrší patnáctý rok věku“
- c) mladistvým ten, kdo v době spáchání provinění dovrší patnáctý rok a nepřekročí osmnáctý rok svého věku.

1.1. Základní pojem kriminalita

V dnešní době je na kriminalitu brát velký zřetel. A díky většímu výskytu kriminality obecně, mohou být některé oblasti stigmatizované a je na ně negativně pohlíženo. V Čechách je takovou oblastí Bruntálsko a některé oblasti v severních Čechách. Aby došlo ke správnému pochopení této problematiky, je potřeba tento pojem jasně vymezit a také je potřeba jasně vymezit a pojmenovat pachatele.

Kriminalita, neboli také zločinnost je úhrn sociálně škodlivých jevů, které jsou stanoveny v trestních kodexech neboli zákonech. Náš právní řád dělí trestné činy na přečiny a zločiny, u mladistvých pak mluvíme o provinění. Kriminalita byla a je ve většině společností chápána jako negativní, škodlivá a nebezpečná, jak pro jedince, tak pro celou společnost. Její výskyt signalizuje řadu negativních sociálních důsledků. Společnost ji chápe jako ohrožující, snaží se jí předcházet a pokud možno eliminovat. Patologičnost projevů je však nutno chápat v historickém a kulturním kontextu. Co je v jedné společnosti chápáno negativně a

označováno za patologické, nemusí být za patologické označováno ve společnosti jiné. Kriminalita na rozdíl od menších prohřešků a poklesků, jako je lež, drzé či vzpurné chování až po asociální chování (např. šikana), je považována za skutečně sociálně patologický jev.

Nejširším užívaným pojmem, jak už bylo řečeno, jsou sociálně patologické jevy. Někdy pro ně užíváme pojem negativní společenské jevy. Tento pojem zahrnuje veškeré jevy, které jsou pro danou kulturu chápány negativně a odchyľují se od hodnot a norem této společnosti. Mluvíme zde například o závislosti, prostituci, sebevraždě, záškoláctví, útěcích z domova, anarchismu, rasismu, xenofobii apod. Jak bylo řečeno, vždy je to závislé na konkrétních normách dané společnosti. Například pro muslimské země je mnohoženství normální, zatímco v evropské kultuře je nezákonné.

Mnohem mladší a širší pojem je delikvence, obecně označující protiprávní jednání. V kriminologické literatuře se objevil na konci devatenáctého století. Delikvence zahrnuje dva druhy jednání.

- Delikty, jedná se o skutky, které zahrnují odpovědnost za náhradu škody v občanském právu.
- Prekriminalita jsou činy jednak trestní, kterých se dopouštějí děti před dosažením trestní odpovědnosti a které, pokud by je spáchaly osoby starší, by byly považovány za trestné činy. Do roku 1950 byla v Československu hranice odpovědnosti od čtrnácti let věku dítěte. V roce 1950 však došlo k posunutí hranice trestné odpovědnosti a tudíž mluvíme o prekriminalitě do dovršení patnácti let věku dítěte. Otázka snižování trestní odpovědnosti dětí je s poslední dobou stále diskutovaným tématem.

1.2. Příčiny a podmínky páchání trestné činnosti dětmi

Zásadním faktorem pro určení příčin a podmínek kriminality mládeže jsou zejména zvláštnosti ve vývoji mladého člověka a prostředí, ve kterém se tento člověk pohybuje. Právě zvláštnosti působící na dítě v době jeho formování osobnosti nejvíce predikují náchylnost k trestné činnosti a to nejvíce odchylky v rodině, škole, mezi vrstevníky a dalšími lidmi v okolí. Jsou-li vlivy na dítě během vývoje negativní, zasáhnou nejcitlivěji oblast psychiky člověka tj. motivaci, sebeovládání, citovou a morální složku osobnosti.

Nejzávažnější příčiny, které vedou děti a mládež k páchání kriminálních deliktů jsou nedostatky v rodinné a školní výchově, mravní a citové výchově, neznalost v oblasti právního vědomí a také malá nabídka aktivit ve volném čase. Nedostatek životních zkušeností se projevuje častou chybovostí v jednání, zejména v náročných a krizových situacích. Někdy i dobře finančně i společensky situovaná rodina, může zvolit velmi liberální styl výchovy a dítě pak nepozná mantinely a hranice, kam je možné ve svém chování zajít.

Obecně je známo, že jeden ze základních obranných mechanismů je agrese, pokud dítě nemá dostatečnou sebereflexi, může se k takovému chování uchýlit. Nárůst dětské agresivity je v posledních letech často diskutovanou otázkou jako jedna z příčin nezákonného jednání dětí a mládeže.

V dnešní velmi hektické době jsou často za viníky přehnané agrese označovány media jako televize, počítačové hry, které předvádějí násilí. Problém je však v jisté rezignaci rodičů na plánování volného času dětí. Problém je ve společnosti, která dítěti dostatečně nevysvětluje, že film nebo počítačová hra není realitou. Jsou to především rodiče, ale i herci nebo sportovci. Každá celebrita by měla myslet na to, že je vzorem pro mnohé malé děti a společnost by neměla oslavovat a uctívat prohřešky těchto lidí proti společenským normám. Dítě má málo zkušeností a důsledek některého činu si neuvedomí. Hrané filmy a zpravodajství často předvádějí násilí vytržené ze souvislostí. Dětský divák si tak zvyká na každodenní obraz utrpení, stává se více lhostejným a méně solidárním.

Dle statistik je známo, že děti mladší patnácti let se ve větší míře dopouštějí vydírání či poškozování cizí věci. Pro trestnou činnost dětí mladších patnácti let je charakteristické, že se v mnoha případech jedná o důsledek jejich nezralosti, kdy nejsou schopny náležitě vysvětlit pohnutky svého delikventního jednání. U mladistvých pachatelů pak lze za příčinu páchaní trestné činnosti považovat i způsob jejich života, který je orientovaný na spotřebu, nikoli na tvorbu hodnot. V souvislosti s tímto hovoříme o tzv. konzumním způsobu života. Dalším faktorem je touha vyrovnat se svým vrstevníkům a kamarádům z finančně lépe situovaných rodin. K tomu všemu přistupují takové jevy, jako je nedostatek odpovědnosti, neúcta k hodnotám vůbec a majetku.

Dále se děti a mladiství vyznačují revoltujícím odporem dodržovat normy upravující život ve společnosti, touhou po nezávislosti, odporem ke konformitě společnosti a další. Samo pohlaví jedince predikuje rozdílnost v kriminalitě. Ze statistických údajů orgánů činných v trestním řízení zcela jasně vyplývá, že dívky se na kriminalitě mládeže podílejí ve výrazně menší míře než chlapci. V roce 2009 bylo stíháno a vyšetřováno celkem 2 094 dětí mladších 15 let, z nichž více než 85% bylo pohlaví mužského. Mladistvých pachatelů bylo celkem stíháno a vyšetřováno 5 339, přičemž podíl chlapců tvořil více než 90 %. U dívek pak nalézáme případy prostituce a kuplířství. (Neumann, Novotný, a Zapletal, 2008)

1.3 Sociální aspekty dětské delikvence

Na proces socializace dítěte má dle teorií sociálního učení vliv mnoho faktorů, s kterými se dítě setkává v různých sociálních prostředích. Jako první zde vstupuje rodina a ta má také největší vliv na formování dítěte ať již pozitivně nebo negativně. Vliv rodinného prostředí jednoznačně dominuje v období od narození až do období školního dětství.

V další fázi vstupuje ovlivnění školským systémem. Již v mateřské škole dítě začíná navazovat sociální interakce s ostatními vrstevníky a právě zde může přijít setkání s přijetím či odmítnutím ve skupině. Tyto sociální interakce se dále prohlubují na základní škole, zde je velmi důležitá role učitele. Učitel bývá pro dítě novou autoritou, dříve mělo zkušenost pouze s rodiči nebo dalšími rodinnými příslušníky. Je velmi důležité, aby nedošlo ke zklamání ze strany dítěte.

Dále jsou tu vlivy různých vrstevnických skupin a s tím související trávení volného času. V období dospívání se snižuje vliv rodiny a školy a hlavní roli zde hrají vrstevníci a volný čas. Ale i po toto období by rodiče měli projevovat zájem o trávení volného času.

V dnešní době má poměrně velký vliv televize a internet. Pro mnoho dětí je jednodušší hledat si přátele na sociálních sítích nebo se ztotožňovat s celebritami a často balancují mezi realitou a světem medií. Tyto kriminogenní faktory se navzájem ovlivňují a doplňují, ale v jednotlivých vývojových etapách vždy některý z nich převažuje.

Možnost vzniku delikventního chování je výrazně vyšší, když dítě během dospívání neumí využít volného času. Například se jen potuluje v okolí bydliště, navštěvuje nejrušnější podniky za účelem experimentu s alkoholem, drogami apod. A právě systematická a pravidelná náplň může v tomto zamezit. Dítě má poměrně velkou škálu nabídky různých zájmových kroužků, sportovních aktivit a jiných akcí. V minulosti bylo často zmiňováno, že sociálně slabší rodiny nemají takové finanční možnosti, aby dítě mohlo navštěvovat zájmové kroužky. Troufám

si říct, že tomu dnes už tak není. Mnoho škol a sportovních oddílů pobírá různé granty a dotace, díky kterým je schopno platit hlavní finanční náklady. Samozřejmě i nadále existují například sporty, kde pokud se dítě chce věnovat vrcholověji, jsou náklady vyšší.

V dnešní době také můžeme nalézt takzvaný pojem dvojí život mládeže. Je to takový jev, kdy je dítě dobře situováno v rodině a také relativně dobře začleněna do společnosti, vzdělává se a plánuje svou budoucnost, na druhé straně však ve volném čase hledá dobrodružství a užívá si prostřednictvím páčání trestné činnosti. (Matoušek a Kroftová, 2011)

Z takového chování většinou dítě vyrostě. Je však nezbytné, aby takového chování nenapáchalo v životě dítěte do budoucna takové následky, které si bude muset nést delší dobu. Mluvíme zde o odsouzení, nebo velké finanční zátěži. V takovém to případě by mohlo totiž dojít i k tomu, že takový jedinec nebude vidět smysl žít klasickým způsobem života.

2. Vliv rodiny

Rodina je nejzákladnější a nejdůležitější sociokulturní jednotka ve vývoji dítěte. Pro dítě je rodina prvním socializačním prostředím, se kterým se po svém příchodu na svět setkává. Právě v rodině se utváří pro dítě tak důležité první vazby a zde přichází do styku s prvními sociálními rolemi. Můžeme tedy říci, že právě rodina a rodinné prostředí mají pro formování dětské osobnosti hlavní význam.

„Rodina je tradičně považována za hlavního činitele, jenž svým selháním dětem umožňuje kriminální chování. Rodina ovšem není neměnná instituce, její funkce se v novodobé historii v západních zemích výrazně proměnily.“ (Kroftová a Matoušek, 2011, s. 37)

Jak bylo naznačeno i rodina jako taková prochází změnou v rámci doby. V dnešní době se rodina více zúžila. Oproti minulosti, již nemají na nukleární rodinu takový vliv ostatní příbuzní, rodinní přátelé nebo sousedé. Často i samotná rodina bývá neúplná a tak jeden z rodičů musí zastávat všechny role a ještě musí materiálně zabezpečovat chod domácnosti.

Vzhledem k tomu, že rodina je hlavním výchovným činitelem, je žádoucí, aby správně plnila své výchovné úkoly. Právě při kladném působení se utváří mravní osobnost dítěte. Již od narození dítě napodobuje své nejbližší, tedy rodiče a právě oni jsou přirozenou autoritou pro dítě.

Rodiče jako první umožňují narozenému dítěti seznamovat se s okolním světem, s ostatními lidmi. Velmi důležitá je pro dítě citová vazba, která po jeho narození mezi ním a rodiči vzniká. Správně fungující rodina působí kladně na utváření mravní osobnosti člověka. Na druhou stranu v případě jejího selhání je považována za jeden z hlavních činitelů, který umožňuje kriminální chování dětí.

Rodina není jednotkou, která by byla neměnná a vždy stejná. Každá rodina má své rozdílné zvyklosti a přístup k výchově dětí, také se mohou měnit role rodičů. V minulosti bylo poměrně běžné, že žena zůstávala doma a zabezpečovala chod

domácnosti a výchovu dětí. V dnešní době tento model není zcela realizovatelný, a pokud, vyžaduje si velkou finanční náročnost. Obecně se dá říci, že rodinu ovlivňuje socioekonomická situace dané společnosti. Díky tomu už dnes nejsou tak časté početné rodiny. Mnoho rodičů se na základě svých finančních možností rozhodne mít jen jedno dítě.

Dnešní společnost už není tolik striktní a tak i mladé páry nevstupují tak brzy do manželského sňatku a i s pořízením potomků si dávají na čas. Samotnou kapitolou by mohl být i fakt, nakolik ovlivňuje dítě absence sňatku rodičů. Pro mnoho lidí je takovéto žití „na hromádce“ úplně normální a sňatek považují za administrativní přežitek a zbytečné finanční náklady. Pozastavme se ale nad tím, zda pro malé dítě není divné, že maminka má jiné příjmení než tatínek. Co si asi o tom myslí, proč se všichni nejmenují stejně?!

Jak již bylo zmíněno, zvyšuje se věk snoubenců a také věk prvorodičů. I toto je velmi důležitý aspekt v rodině. Určitě je velký rozdíl mezi výchovou rodičů, kterým je kolem dvaceti a prvorodičů po třicítce. Nelze soudit, zda je někdo lepší nebo horší. Ale obecně se dá říci, že starší rodiče již mají větší zkušenosti se životem samotným a někdy to může být ku prospěchu a někdy naopak. Vždy platí pravidlo, že to jak rodič přistupuje k výchově svého dítěte, je naprosto individuální. Dalším aspektem dnešní doby je větší počet rozvedených manželství, počet rodin. Tedy rodin kdy o dítě pečuje pouze jeden rodič. Roste také počet nemanželských dětí. V těchto případech by rodiče neměli zapomínat, že jsou rodiči a snažit se být tu pro dítě. I když jako partneři nejsou schopni fungovat, rodiči totiž zůstávají navždy. (Vágnerová, 2012).

Vývoj společnosti nelze zastavit, ale každý z nás jej může alespoň malou měrou ovlivnit. Mnoho rodičů je velmi pracovně vytíženo, někdy je to nezbytné pro zajištění fungování rodiny. Jsou však i případy, kdy se rodiče honí za svou kariérou a ještě většími zisky. Samozřejmě to vše není možné skloubit s fungování rodiny. Zde přicházejí na řadu, v lepším případě babičky nebo chůvy a někdy je dokonce dítě ponecháno samo sobě napospas.

Dobře zajištěná a situovaná rodina však ještě nedává záruku dobrého příkladu pro dítě, pro jeho správný vývoj. Existuje nemálo případů, kdy právě děti z dobře situovaných rodin páchají trestnou činností. Obecně se dá říct, že role matky, pečovatelky, vychovatelky a hospodyně je do velké míry nezastupitelná. Ale i dnešní ženy mají touhu se realizovat mimo rodinu a někdy i musejí. Žena však i v dnešní době naráží na odpor opačného pohlaví i okolí, jelikož stále je ve společnosti zažit model, že žena je primární pečovatelkou o rodinu. Ochota mužů převzít část odpovědnosti za chod domácnosti a za výchovu dětí není obvykle taková, aby se ženy mohly svému povolání věnovat dle svých představ.

Tzv. „tradiční pojítka“ rodiny ztrácí svůj původní význam. Ženy, díky antikoncepci, mohou bez problémů rozhodovat o tom, kdy se stanou matkou (Matoušek, Kroftová, 2011).

I tak se stává, že dítě přijde na svět neplánovaně, někdy se dá říct až nechtěně. V takovémto případě velmi záleží na vyspělosti obou rodičů. Nikdy by se v budoucnu nemělo stávat, aby dítě bylo tímto faktem stigmatizováno.

„Charakter rodinného zázemí je do značné míry určen způsobem jeho vzniku, připraveností či nepřipraveností rodičů na výchovné poslání. Rodiče pozdějšího delikventa vstupují do manželství (nebo do obdobného způsobu soužití) často po velmi krátké známosti, která neumožňuje dostatečné vzájemné poznání, vytvoření soudržných a kooperativních vazeb. V anamnéze mladistvých delikventů se často objevuje faktor relativně nízkého věku rodičů při vstupu do manželství. Vznik rodiny bývá často náhodný, pod vlivem pouhé krátkodobé sexuálně podbarvené známosti partnerů, resp. na základě neplánovaného těhotenství. Navíc mladí partneři nemívají ujasněný vztah k výchovným úkolům a nemívají dořešenu a sladěnu tuto novou sociální roli v prokreační rodině se svými rolemi profesionálními, zájmovými a jinými.“ (Neuman, Novotný, Zapletal, 2008, s. 465).

Z pohledu mladé rodiny je očekávání narození dítěte doslova velmi vážnou zátěžovou zkouškou. Oba partneři se nacházejí ve zcela nové situaci, kterou doposud nezažili. I když se na narození potomka společně těší a připravují, nikdy nemohou vědět, jak ji nakonec zvládnou. Vztahy mezi rodiči samotnými jsou v rodině důležitým faktorem. V každé rodině dochází občas k neshodám, drobnějším hádkám nebo dokonce k ostřejším výměnám názorů. Záleží však na dospělých, zda dítě bude jejich „rozhovorů“ přítomno, či nikoliv. Nezřídka se také bohužel stává, že se dítě stane jakýmsi prostředníkem mezi oběma stranami. Bývá vtaženo do sporů rodičů, kterým v té chvíli vůbec nerozumí, v mnoha případech si rodiče berou děti jako rukojmí. Vzniklou situaci nejvíce trpí dítě. Jeho city a postoje jsou naprosto opomíjeny. Pokud jsou problémy v rodině nezvladatelné a manželství je ukončeno rozvodem, dostává se dítě do situace, kdy je vychováváno pouze jedním z rodičů.

„Nepřítomnost mužského či ženského vzoru je často spojována s neadekvátním sociálním vývojem mladého člověka, neboť málokdy se osamocnému rodiči daří suplovat roli chybějící rodičovské postavy. Dokonce lze říci, že mnohá delikventní kariéra dětí je významně spjata se ztrátou rodiče“ (Novotný, Zapletal, 2008, s. 465).

Toto tvrzení však nelze uplatňovat jako obecné pravidlo. Z anamnéz mladých pachatelů je známo, že jejich dětství bylo neradostné. Rodina, ve které vyrůstali, byla konfliktní a velmi často došlo k jejímu rozpadu. Děti se mnohdy dostávají do situací, kdy se pro osamělého rodiče stávají jakousi přítěží. A to z hlediska materiálního, sociálního i psychického. Dítě je po rozchodu svých rodičů také vystaveno jejich různým výchovným vlivům a také různým vlivům jejich nově vzniklých rodin. Tyto vlivy bývají velmi často nejednotné až dokonce protichůdné. To má za následek, že si dítě není schopno utvořit jednotný systém hodnot a norem, že odmítne přijetí společensky nutných vzorů chování a vytvoří si jakési svoje normy a výrazně deformovaný pohled na život a společnost.

Žádný rodič není a ani nemůže být bezchybný. Někteří rodiče si svoje chyby páchané na potomcích dobře uvědomují a pak se je snaží kompenzovat nevhodným způsobem. Mnohdy až neúměrné hmotné zabezpečení dětí rodiči přispívá k jejich sociálnímu vývoji.

Dítě, které strádá nedostatkem pozornosti a lásky svých rodičů, se snadno uchýlí k tomu, že za měřítko hodnoty člověka považuje hmotné statky. Zcela odlišným příkladem je kategorie dětí, které rodinné prostředí nikdy nepoznaly. Jedná se o děti, o které rodiče nejeví zájem už od jejich narození a kde ve výchově úlohu rodiny přebírá některé z kolektivních institučních zařízení. Tyto děti obvykle procházejí celou řadou náhradních domovů. Děti bývají deprivované a jejich schopnost navazovat jakékoliv vztahy a nalézat v nich uspokojení je velmi malá.

Kriminologické výzkumy u nás i ve světě opakovaně dokládají, že mezi faktory, které se nejvíce podílejí na zvýšeném riziku kriminality dětí a mládeže, patří nedostatečný zájem a dohled ze strany rodičů. Dále pak tvrdé a nevypočitatelné opakované kázeňské tresty, konflikty mezi rodiči, výchova v neúplné rodině nebo dlouhodobé odloučení od biologického rodiče a rodič s kriminální minulostí.

Odborníci se však domnívají, že s přibývajícím liberálností ve společnosti bude docházet k zjemňování výchovy a ponechání rozhodování na dítěti samotném. Zde je důležité uvést, že jakýkoliv jedinec potřebuje mantinely a právě ty mu dávají bezpečnost. Již dnes se setkáváme s generací dětí, která neuznává autority. Například ve školách jsou někteří učitelé stavěni do ponižujících situací a ještě si je žáci nahrávají. Výchova dítěte má být vyrovnaná a dítě má respektovat daná pravidla a při porušení má být zdravě potrestáno.

2.1. Funkční a disfunkční rodina

Rodina je zjednodušený model světa, do něhož se dítě narodí. Jednotliví členové zajišťují určité role a tím plní funkce rodiny. Dítě vychovávané rodiči, kteří mu poskytovali lásku, porozumění a jasné a rozumné vedení, má vynikající příležitost naučit se, jak si vytvářet úspěšné vztahy k jiným lidem. Naučí-li se dítě svým blízkým důvěřovat, vytváří si vřelé a citlivé vztahy, které jsou rozhodující ve vytváření kvality komunikace s rodiči a ostatními členy rodiny a společnosti. Pokud je rodina v některém ohledu pro členy spíše zátěží, mluvíme o rodině dysfunkční.

2.1.1. Funkce rodiny

Do obecně platných funkcí rodiny patří:

- Funkce **biologicko-reprodukční** k zachování rodu a plození dětí, zahrnuje i sexuální život manželů. Sexuální soužití rodičů má být součástí života rodiny, má však probíhat v rámci intimity rodičů, bez přítomnosti dětí. Počátkem dysfunkční rodiny bývá nezodpovědné přivádění dětí na svět (těhotenství nezletilých matek, nechtěné těhotenství apod.), dále nemožnost mít děti a v neposlední řadě narození dětí postižených.
- Funkce **socializačně-výchovná**, jejímž nejdůležitějším úkolem je výchova dětí. Proces socializace, osvojování si sociálních rolí, které se děti učí nápodobou dospělých, identifikací s osobou, ke které mají emoční vztah. V plnění této funkce selhávají rodiče hlavně tím, že se o dítě nedovedou starat z důvodů vlastní nezralosti, psychických poruch nebo, protože se prostě starat nechtějí. Děti pak končí v ústavěch, v lepším případě v pěstounské péči nebo adopci.

- Funkce **ekonomická** je závislá i na vnějších faktorech, např. zaměstnanost rodičů, která souvisí s regionem, etnickou kulturou a postavením na trhu práce primárním (prestižní profese) či sekundárním (neprestižní profese, vysoká fluktuace apod.). Dítě má být jasně konfrontováno se sociálním statutem rodiny.
- Funkce **emocionální** zahrnuje uspokojování potřeb jak mezi manželi, tak mezi rodiči a dětmi, či sourozenci navzájem. Kvalita citového prožívání dítěte souvisí s úrovní citových vztahů mezi členy rodiny. Emocionálně oploštěné prostředí v rodině komplikuje dětem navazování vztahů i v dospělosti. V dysfunkčních rodinách se právě v této funkci objevuje nejvíce nedostatků, které postihují děti citovou subdeprivací a deprivací. Projevují se nezájmem o dítě až hostilním vztahem k dítěti, rozvodem, mnohdy často se střídajícími náhradními rodiči, až týráním a zneužíváním dětí.

2.1.2. Nefunkční rodina a možné poruchy

Minulé století přineslo řadu převratných změn v postavení dítěte ve společnosti, v chápání potřeb, požadavků a práv i v jejich uplatňování. Stále však zůstávají některé děti i ve vyspělých civilizacích v nebezpečí, které jim hrozí ve vlastní rodině. Projevuje se týráním, zneužíváním a zanedbáváním dítěte, což může skončit pro dítě i fatálně. V České republice se začalo mluvit a jednat otevřeně o tomto problému od roku 1989.

Z hlediska odborného byla významným podnětem 3. evropská konference pro prevenci syndromu zneužívaného a zanedbávaného dítěte, která proběhla v Praze v červnu 1991. Zde byl syndrom CAN definován: *„Syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte, obecně označovaný v anglosaské literatuře jako Child Abuse and Neglect (CAN), je soubor nepříznivých příznaků v nejrůznějších oblastech stavu a vývoje dítěte i jeho postavení ve společnosti, v rodině především. Jsou výsledkem převážně úmyslného ubližování dítěti, způsobeného nebo působeného nejčastěji jeho nejbližšími vychovateli, hlavně rodiči.“*

- **Syndromem CAN** se projevuje hlavně citová deprivace. Dochází zde ke změnám v osobnosti, v komunikaci, rozumových schopnostech, v socializaci, sebepojetí dítěte a změnou hierarchie hodnot. Dítě je poznamenáno ve všech oblastech života, a to i v budoucnosti, v profesním uplatnění, partnerských a rodičovských rolích a obecné sociální adaptaci. Velkým nebezpečím je, že týrané dítě se s vyšší pravděpodobností stává týrajícím rodičem. Syndrom CAN se stává sociálně dědičným, postihuje podobně další generace. Proto je důležité včasné zjištění a hlavně řešení situace dětí týraných, zneužívaných nebo zanedbávaných.

- **citová deprivace** není tak nápadná, ale ve svých důsledcích závažná a může mít několik podob. U každého dítěte se může projevovat jinak na základě jeho genetických dispozic, podle prostředí a podle primární zkušenosti. Citová deprivace je neuspokojení potřeby citové jistoty a bezpečí v dostatečné míře a po dostatečně dlouhou dobu. *„U dětí, které dlouho musely žít v prostředí citově chudém, pozorujeme často, že mají vážné obtíže v citových vztazích na všech dalších vývojových stupních.“* (Matějček, 1986 s.38)

K tomuto chování mají sklon tzv. rizikovní rodiče, kteří nemají dostatečnou kompetenci k rodičovské roli (mentálně retardovaní, somaticky či psychicky nemocní, lidé závislí na alkoholu nebo drogách, lidé s vlastní zkušeností citové deprivace apod.), nebo rodiče s nedostatečnou motivací, nezralí, žijící v bídě zaujatí svými problémy nebo zájmy či vlastní kariérou.

- **Citová subdeprivace** je mírnější variantou, ale i tak může vést u citově slabšího dítěte k deformaci. Citová subdeprivace je v naší kultuře poměrně častým jevem, ale je velmi těžko odhalena. Projevy rodičů vůči dítěti jsou příliš kritické, hodnocení negativní, nejsou schopni dostatečné empatie vůči vlastnímu dítěti a jejich vzájemná komunikace je snížena na minimum. Důsledky subdeprivace nejsou tak nápadné. Často se projevují jako souhrn chování dítěte v kolektivu, ve škole. Takové děti mívají problémy v sociální adaptaci, v profesním uplatnění, v partnerských a rodičovských rolích. Nedostatky v sebeovládání vedou až k sociální patologii.

- **Sociální a kognitivní deprivace** souvisí s kvalitou výchovného prostředí a přiměřenými podmínkami pro rozvoj inteligence a socializace dítěte. Jestliže je

dítě zanedbáváno nedostatečnou stimulací a příležitostmi k učení, nemá možnost se přiměřeně rozvíjet. Opoždění se projevuje ve vývoji řeči, myšlení a v oblasti socializace. Obecně platí, že čím déle je dítě zanedbáváno, tím větší bude stupeň opoždění jeho vývoje.

- **Syndrom sexuálně zneužívaného dítěte.** Jde o jednoznačné využití moci dospělého nad závislým dítětem k sexuálnímu uspokojení dospělého. Je v rozporu s obecně uznávanými normami společnosti i s normou právní. Sexuální zneužívání má různé formy nekontaktního a kontaktního sexuálního chování. V poslední době je čím dál častější sexuální využívání dětí ke komerčním účelům. Podle různých studií tvoří více jak polovinu aktérů násilí vlastní nebo nevlastní otec. Jsou to muži s odlišným sexuálním zaměřením, sexuálně nevyzrálí a morálně narušení, kteří ztrácejí schopnost kontroly pudového jednání. Naopak rizikovými dětmi jsou děvčata s ženskými rysy, koketní a mazlivé a děti bezbranné, postižené, zvláště mentálně. V této oblasti je také velmi diskutovaným tématem dětská pornografie. Obzvláště v dnešním světě přístupných médií může být dítě velmi jednoduše využito.

Postoje široké veřejnosti k týrání a zneužívání dětí jsou v podstatě odsuzující a negativní. Dnes již existuje mnoho programů, které už v mateřské škole vysvětlují dětem, jaké chování je přípustné a jaké již ne. Velmi důležitá je v těchto případech nelhostejnost okolí. Především učitelů či lékařů.

2.2. Poruchy chování

Poruchami chování můžeme nazvat takový soubor projevu chování jedince, který není slučitelný s běžnými normami dané společnosti. Jedinec není schopen anebo také nechce se přizpůsobit pravidlům určité společnosti a respektovat její autoritu. Termín porucha chování (z anglického behaviour disorder) je znám z literatury od konce 60. let a byl převzat z lékařské sféry. Pro poruchy chování zná odborná veřejnost mnoho pojmů, ale mezi nejčastěji používané patří mravní narušenost, kriminalita a delikvence.

Mezi problémové projevy poruch chování patří nadměrné rvačky, tyranizování slabších, krutost k jiným lidem nebo ke zvířatům, ničení majetku, zakládání ohňů, krádeže, opakované lhaní, záškoláctví, útoky z domova, časté a intenzivní výbuchy zlosti, vzdorovité provokativní chování a trvalá neposlušnost.

V naší literatuře se nejčastěji objevuje definice poruch chování a emocí, kterou vytvořilo Sdružení pro Národní duševní zdraví a speciální vzdělávání. Definice popisuje poruchy chování a emocí jako postižení, kdy se chování žáka liší od odpovídajících norem věkových, kulturních nebo etnických. Toto postižení pak má nepříznivý vliv na jeho školní výkon, včetně akademických, sociálních, předprofesních a osobnostních dovedností. Současně hovoří o tom, že se nejedná o přechodnou reakci na stresující události z prostředí jedince, vyskytuje-li se ve dvou různých prostředí a alespoň jedno souvisí se školou. Postižení přetrvává i přes individuální intervenci v rámci vzdělávacího programu. (Vojtová, 2009)

Definice poruch chování z psychologického hlediska dle Vágnerové: *„odchylku v oblasti socializace, kdy jedinec není schopen respektovat normy chování na úrovni odpovídající jeho věku, event. na úrovni svých rozumových schopností.“* (Vágnerová, 2008, str. 779)

Pokud porovnáme obě tyto definice, vidíme, že z psychologického pohledu je na poruchy chování nahlíženo jako na patologický vývoj osobnosti, kdy jedinec není schopen nápravy. Zatímco pedagogický pohled dává šanci nápravy, při specifickém přístupu k dítěti. V této oblasti často dochází k takzvanému „nálepkování“. Takto označované děti jsou často podceňovány a často předem odsuzovány. Úplně nejhorší je když mezi laickou veřejností dojde k záměně poruch chování a poruchami učení.

2.2.1. Klasifikace poruch chování

Dle oblastí zasažených narušeným chováním se dle MKN-10 diagnostikuje porucha chování ve vztahu k rodině, nesocializovaná porucha chování, socializovaná porucha chování a porucha opozičního vzdoru.

- **Porucha chování ve vztahu k rodině** – dle názvu je jasné, že se jedná o problémy v rodině. Často bývá agrese namířena na jednoho konkrétního člena rodiny, velmi často nevlastního rodiče. Projevy jsou agrese, násilí, omezování svobody a destrukce majetku. Z praxe vyplývá, že porucha má relativně dobrou prognózu.
- **Nesocializovaná porucha chování** – tato porucha souvisí se špatným začleněním do skupiny. Dítě není schopno a ani nemá zájem o sociální vazby s vrstevníky. Nežádoucí projevy jsou především ve škole a často je jedinec páchá sám.
- **Socializovaná porucha chování** – má všechny projevy poruch chování, ale na rozdíl od nesocializované poruchy je jedinec schopný navázat velmi kvalitní a dlouhodobé vztahy s vrstevníky. Považuje se za poruchu s dobrou prognózou, která odeznívá v pozdní adolescenci a mladé dospělosti.

- **Porucha opozičního vzdoru** – tato porucha je typická pro období v rozmezí šesti a deseti let. Projevuje se vzdorovitým neposlušným až provokativním chováním. Dítě je velmi citlivé na výbušnost a veškerý neúspěch přiřazuje chybě ostatním.

3. Vliv školy a školního prostředí

Dalšími činiteli zasahujícími do výchovy dítěte se po rodině stávají předškolní zařízení a škola. Vliv rodiny a školy na výchovu dítěte se vzájemně prolíná. Do doby, než se dítě začlení do vzdělávacího procesu a začne navštěvovat některé ze školských zařízení, je zcela pod vlivem rodinného prostředí. Rodina dítěti zprostředkovává normy a hodnoty společnosti.

Nástupem do školy pro dítě nastává zcela nová životní situace. Od dítěte je najednou očekávána poslušnost, přizpůsobení se a dodržování kázně. Potkává se s novou autoritou, učitelem. Postupem času začíná dítě navazovat vztahy se spolužáky, některé vztahy jsou trvalé až do dospělosti. Dítě také začíná pociťovat sounáležitost se skupinou spolužáků a učí se kooperaci. Po dítěti je také vyžadována činnost a je konfrontováno s výsledky své práce, je učeno sebereflexi a sebepercepci. Říčan zdůrazňuje, že vnímání je *„tvořivý proces, při kterém vzniká něco víc než kopie zobrazované reality“*. (Říčan, 2005, s. 41)

Vztah dítěte ke škole je dán především osobností učitele a klimatem ve třídě. Samotný vztah dítěte k učiteli se postupem času vyvíjí a prochází různými fázemi, tak jak se vyvíjí dítě samotné. Na vztah učitele k žákům působí mnoho faktorů jako například *„postoj učitele k vlastní roli, jeho přizpůsobení učitelskému povolání, jeho osobnostní vlastnosti, jeho osobní situace, vztah žáka k učiteli“* (Kohoutek, 2000, s. 70).

3.1. Školní klima

Bavíme-li se o školním klimatu, je důležité položit si nejprve otázku, co je škola.

Grecmanová uvádí následující (Grecmanova, 2008):

- Škola je formální organizace. Má své cíle, pravidla, role, hierarchie, vzájemné komunikace. Je součástí celkového prostředí.
- Škola je instituce, jejím hlavním cílem je vzdělávat a vychovávat. Je také místem setkávání skupin různých generací a zaměření. Je místem, kde žáci rozvíjí své sociální chování.
- Škola je pracovištěm především pro učitelky a učitele.
- Škola je ale také budova, která stojí v určitém vymezeném území a je ovlivňována místopisně, zeměpisně a sociálním prostředím.

„Ať již chápeme školu jako prostředí, organizaci, pracoviště nebo budovu, je zřejmé, že takto si mohou být školy v mnohém podobné. Odlišovat se však budou ve svém klimatu.“ (Grecmanova, 2008, s.33).

Jak už bylo řečeno, školní klima ovlivňuje několik faktorů, ale asi ten nejintenzivnější je třída, kterou navštěvuje žák. Dítě je ve škole poprvé konfrontováno s tím, že je jeho práce hodnocena. Hodnotitelem je učitel a už tento faktor determinuje a ovlivňuje vztah učitele s žáky. Pokud však dítě nezvládá, nestačí nebo není schopno se přizpůsobit potřebám a běhu třídy, mohou začít problémy. Dítě může být pocit, že je neúspěšné, neoblíbené, že si na něj učitel zasedl a další. V tomto okamžiku může začít docházet, že dítě je odmítáno kolektivem a začne si budovat negativní postoj ke škole. Tento postoj může časem gradovat. Dítě se začne snažit o pozornost jiným způsobem a to například vyrušováním ve vyučování, chce být pro spolužáky zajímavý, tak se chce odlišovat. Opačným projevem může být záškoláctví.

Konkrétní příčiny záškoláctví vycházející ze školního prostředí mohou být různé. Může se jednat o strach z vyučovacích předmětů, ze špatné známky, může jít o poruchu mezilidských vztahů, kdy jde o špatný vztah k učiteli nebo o nepřijetí dětským kolektivem či o šikanu. Také nízká úroveň rozumových schopností, ale i mimořádné schopnosti dítěte mohou způsobit, že se dítě špatně přizpůsobuje školnímu režimu.

V rámci školy nejvíce dítě ovlivňuje třída. A právě třída je pro dítě prostředím, kde prochází sociálním tréninkem. Právě zde se odehrávají první konflikty s vrstevníky, které dítě musí řešit a na základě těchto zkušeností si dítě upevňuje základy společenského chování. Ve třídě se postupně vytvářejí podskupiny, které vznikají podle společných zájmů dětí. Někdy mohou být zárodkem asociálních part. Na jejich vzniku má podíl malá angažovanost učitele nebo jeho upřednostňování či zatracování některých dětí.

3.2. Učitel jako vzor

Chceme-li uvést nějakou definici učitele, bude náročné v odborné literatuře nějakou definici najít. Pravděpodobně je to způsobeno tím, že význam slova učitel je považován za zcela jasný a tudíž není nutné jej blíže vysvětlovat. Budeme tedy citovat zákon, kde se operuje s pojmem pedagogický pracovník.

Pedagogickým pracovníkem je ten, kdo koná přímou vyučovací, přímou výchovnou, přímou speciálně pedagogickou nebo přímou pedagogicko-psychologickou činnost přímým působením na vzdělávaného, kterým uskutečňuje výchovu a vzdělávání na základě zvláštního právního předpisu; je zaměstnancem právnické osoby, která vykonává činnost školy, nebo zaměstnancem státu nebo ředitelem školy, není-li k právnické osobě vykonávající činnost školy v pracovněprávním vztahu nebo není-li zaměstnancem státu. Pedagogickým pracovníkem je též zaměstnanec, který

vykonává přímou pedagogickou činnost v zařízeních sociální péče (zákon č. 563/2004 Sb.).

Pro žáky prvního stupně bývá učitel po rodičích další autorita, kterou musí uznávat. Je proto žádoucí, aby právě v tomto prvním školním období učitel přistupoval k žákům jako průvodce novým sociálním prostředím.

Andersonová (1988) identifikovala čtyři učitelské přístupy:

- **vyučovatelský** – učitel vyučovatel pracuje především globální metodou, užívá tradičních postupů, bývá rigidní, dbá u žáků na přesné definování pojmů, a to také zrcadlově vyžaduje.
- **interaktivní** – nabádá žáky ke komunikaci, není tak rigidní jako předchozí typ, zpětnovazebné informace neobsahují tolik odsouzení žakových menších dovedností či méně kvalitních reakcí.
- **řídící** – je výrazně direktivní, vše podléhá jeho nepřetržité kontrole, aktivita žáků je jím přísně dávkována, aby se nevymkla jeho kontrole.
- **supervizor** – zaměřuje se především na komplexní vývoj žáka, na jeho aktivity spíše dohlíží, než je přísně kontroluje, ponechává žákovi možnost osobního tempa a růstu. (Lášek, 2001)

Dle slovenského psychologa Jána Gráce je učitel jedním z nejvíce normovaných a autoritativních vzorů ve výchově. Gráce však upozorňuje na skutečnost, že vědomí odpovědnosti za to „být vzorem“ vede u učitele k větší sebekontrolě a může způsobit jakousi „strojenost“ a nepřírozenost v chování.

Kantor na své žáky působí celou svou osobností. Velmi negativně na studenty působí, pokud se učitel uchýlí ke křiku, trestům, nepřiměřeným požadavkům či dokonce agresi (máme na mysli verbální). Také je velmi nežádoucí náladovost, nestálost v názorech a upřednostňování některých žáků před jinými.

Kritické může být období ke konci pololetí či školního roku, kdy se u učitelů projevuje tzv. únavový dluh. Jde o únavu z předchozího dne, která se večerním odpočinkem a nočním spánkem úplně nevytratila a učitelé musí čerpat ze zásob své energie. V takových obdobích mohou i drobné nepříjemnosti, které by normálně zůstaly nepovšimnuty, nabýt na významu a učitel se k dětem může chovat podrážděně. Děti pak budou zmatené, podrážděné, zlé, nepřátelské a plné napětí (Fontana, 2003).

Můžeme rozlišit několik různých postojů učitele k žákům (Muhlpachr, 2002)

- Autoritní až agresivní – učitel je žáky akceptován, jeho úkoly jsou plněny na úkor pozitivně emoční stránky.
- Slabý a bezradný – žáci vycítí nejistotu kantora, která vyvolává u žáků agresivitu.
- Přátelský – tento postoj se často objevuje u mladých začínajících učitelů, kteří chtějí být za každou cenu oblíbení u žáků a tím dochází ke snížení autority.

3.3. Šikana

„Šikanování je jakékoliv chování, jehož záměrem je ublížit jedinci, ohrožit nebo zastrašovat jiného žáka, případně skupinu žáků. Je to cílené a obvykle opakované užití násilí jedincem nebo skupinou vůči jedinci či skupině žáků, kteří se neumí nebo z nejrůznějších důvodů nemohou bránit. Zahrnuje jak fyzické útoky v podobě bití, vydírání, loupeží, poškozování věcí druhé osobě, tak i útoky slovní v podobě nadávek, pomluv, vyhrožování či ponižování. Může mít i formu sexuálního obtěžování až zneužívání. Šikana se projevuje i v nepřímé podobě jako nápadné přehlížení a ignorování žáka či žáků třídní nebo jinou skupinou spolužáků“ (Metodický pokyn MŠMT, 2000, s. 1).

Vezmeme-li veškeré definice, vždy mají jedno společné, šikanování má za cíl ubližovat jedinci nebo skupině. Šikana patří mezi nejzávažnější negativní jevy v současné škole. Jedná se o komplexní problém psychologický, sociologický a mravní.

Ve svém zárodečném stavu nalezneme šikanu na každé škole v české republice. Co je však podstatné, kam takovouto šikanu nechá klima školy po případě třídy zajít.

V rámci rychlého výzkumu z roku 2007, které provedlo ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy, bylo osloveno 2 683 ředitelů základních, středních, speciálních a vyšších odborných škol vyplynulo, že na 28,4 % z nich se šikana nevyskytuje vůbec, 31 % ředitelů škol uvedlo, že zjištěných případů šikany je více, než těch nezjištěných.

Ke všem uvedeným statistickým datům lze uvést, že čísla neodpovídají realitě. Skutečný výskyt a zasažení šikanou bude mnohem větší. Důvodem je nízká citlivost vůči interpersonálnímu násilí, vysoká míra utajování násilí na dětech před společností, nízká důvěra v oznámení dětí, přehlížení známek svědčících o ataku násilí apod.

V rámci obecného průměru se dá říci, že reálných případů bude minimálně desetkrát více než identifikovaných případů a stonásobně více dětí bude mít osobní zkušenost s násilím nízké intenzity. (MŠMT, 2009)

Také je důležité si definovat, co šikana není. Za šikanování se nepovažuje škádlení a jednorázová agrese. Jde třeba o případ, kdy se dva spolužáci poperou. V tomto případě se jedná o aktuální řešení nějaké nastalé situace. Nejde zde o dlouhodobý akt nepoměrných sil, kdy oběť se neumí nebo z různých příčin nemůže bránit.

Šikanu můžeme rozdělit do konkrétních typů a manipulací podle Koláře (Kolář, 2001, s. 32):

- Přímá a nepřímá šikana
- Fyzické a verbální šikanování
- Aktivní a pasivní šikana

Na základě kombinací těchto typů šikany rozlišujeme osm rozličných druhů šikanování.

Fyzické přímé aktivní – útočníci aktivně fyzicky napadají svou oběť. Často se jedná o facky, kopance a jiné fyzické ubližování.

Fyzické aktivní nepřímé – vůdčí osobnost skupiny realizuje fyzické napadání skrze členy skupiny. Dochází také k poškozování věcí oběti

Fyzické pasivní přímé – agresor nedovolí oběti, aby si sedla do lavice (fyzické bránění oběti v dosahování cílů).

Fyzické pasivní nepřímé – agresor aktivně znemožňuje aktivity oběti. Například nedovolí oběti opustit třídu, nechat ji v klidu nasvačit a podobně.

Verbální aktivní přímé – nadávání, urážení, zesměšňování.

Verbální aktivní nepřímé – rozšiřování pomluv, zde patří i zesměšňování v rámci kreseb nebo psaní posměšných básní.

Verbální pasivní přímé – naprostá ignorace oběti

Verbální pasivní nepřímé – spolužáci se nezastanou oběti, je-li nespravedlivě obviněna z něčeho, co udělali její trýznitelé.

Šikanování není nikdy pouze záležitostí agresora a oběti. V tomto smyslu je šikanování vždy těžkou poruchou vztahů skupinového organismu, který podlehl infekci. Vztahy při šikaně mají svoji vnitřní dynamiku a svůj zákonitý vývoj. Směřují od zárodečné podoby k nejvyššímu stupni ničení pozitivních vztahů mezi členy skupiny (Kolář, 2001).

Šikanu je vždy potřeba řešit a to komplexně, jak s rodiči, tak s výchovným poradcem a celou skupinou.

Podle Koláře způsobuje skrytá a pozdě odhalená šikana škody v rámci celé skupiny.

Můžeme definovat čtyři základní druhy poškození:

1. Poškození psychického a fyzického zdraví obětí
2. Fixování antisociálních postojů u agresorů – agresor si upevňuje antisociální postoje a celkovou připravenost pro trestnou činnost.
3. Ztráta iluzí o společnosti u ostatních členů skupiny – žáci, kteří se přímo neúčastní šikanování, ale jsou svědky krutého bezpráví, ztrácejí iluze o společnosti, která by každému člověku měla zajistit ochranu proti jakékoliv formě násilí. V pozdějším věku se může objevit nedůvěra v jakékoliv systémy a spravedlnost.
4. Snížený efekt pedagogického působení u skupiny jako celku – skupina přemožená virem šikanování ztratí výchovnou funkci, jakou má zdravá komunita. Výukový efekt v takové nemocné skupině je minimální. Kantor v takové skupině ztrácí autoritu.

U dlouhodobě šikanovaného jedince může postupem času dojít nejenom ke snížení úspěchů ve škole, ale také ke kázeňským problémům, nadměrné absenci, ale také k fyzickým a psychickým následkům. Takový jedinec pak v budoucím životě může mít problém se sebevědomím, touhou seberealizace a dalšími věcmi v rámci společenského soužití.

I samotný agresor může mít do budoucna problémy. Podle Lovasové (2005, s. 15-16) se ve školním věku především jedná o zhoršení prospěchu, členství v pochybných partách, horší využívání vlastních (duševních) schopností. V dospělosti bylo vysledováno výrazně více konfliktů se zákonem, kriminalita, u děvčat krutost k vlastním dětem, prohloubení deficitu mravního a duševního vývoje, antisociální postoje.

4. Volný čas

Významnou oblastí, kde lze také výchovně působit je ovlivňování volného času dítěte. Máme zde příležitost vést jedince k vhodnému využívání volného času, formovat jeho zájmy, rozvíjet specifické schopnosti, kultivovat a uspokojovat jeho potřeby. V rámci resortu školství je organizovaná mimoškolní výchova upravena vyhláškou MŠMT ČR z r. 1992 „O mimoškolních zařízeních“ a následně pak další úpravy obsahové a organizační přináší vyhlášky MŠMT „O domovech mládeže, o školních družinách a školních klubech a o střediscích pro volný čas“.

Mimoškolní výchova je realizována v institucích:

- Školní družiny
- Školní kluby
- Střediska pro volný čas dětí a mládeže
- Dětské domovy
- Domovy mládeže
- Základní umělecké školy (ZUŠ)
- Jazykové školy
- Církev a náboženské společenství
- Další subjekty

Mezi další subjekty řadíme takové soukromé subjekty, které volnočasové aktivity provádějí jako svůj podnikatelský záměr a nabízející různé aktivity ve volném čase (např. jazykové, taneční či jinak zájmové kurzy).

Pod pojmem volný čas si můžeme představit například odpočinek, zábavu, koníčky, sportovní aktivity, ale také jen setkávání s kamarády. Dítě tento čas definuje, jako čas mimo vyučování. Je to čas, který dítě může využít k rozdílným aktivitám, ale nemusí. A to je ten základní rozdíl, do školy chodit musí. V dnešní době mnoho dětí umí svůj volný čas aktivně organizovaně a plnohodnotně využít. V nízkém věku dítěte s organizací volného času hodně pomáhají rodiče, zde hrají roli i ekonomické poměry rodiny.

Jsou však skupiny dětí, které neví co s volným časem a neumí ho využít. Často provozují činnosti živelně, v partě a jsou ohrožovány na zdraví (neorganizované aktivity, nekontrolované ze strany dospělých) nebo inklinují k sociálně patologickým jevům, jako jsou záškoláctví, šikana, delikvence, kriminalita, drogy (především alkohol a tabák, ale i jiné) či propadají patologickým závislostem (např. gamblerství apod.).

4.1. Vliv společnosti a vrstevníků

Tak jako každý člověk je za svůj život členem nějaké sociální skupiny, a to i několika současně, tak i dítě se stává zcela určitě členem nějaké vrstevnické party. Podstatné však je, z jaké rodiny dítě pochází, jak silnou osobností je.

Pokud rodina nefunguje tak, jak by měla, poté je pro dítě z této rodiny vrstevnická parta určitě důležitější, než pro dítě z funkční rodiny, kde je mu poskytována přiměřená podpora a jsou mu přiměřeně vytyčeny mantinely jeho chování. Začlenit se do vrstevnické party je velice obtížné pro každé dítě, snaží se projevit před ostatními jako osobnost, která dokáže obstát, a která se plně ztotožňuje s cíli a hodnotami, danými partou. Dítě, které nemá oporu v rodině, a tímto je poznamenáno, se s určitostí bude snažit daleko více, aby obstálo a aby bylo do party přijato, než dítě z funkční rodiny.

Děti z nefunkčních rodin se velice lehce dostávají do vlivu party, a pokud se jedná o partu delikventní mládeže, jsou velice rychle zneužity vůdcem party a případně celou partou k jejich zapojení do páchaní protiprávních činů. V některých případech je dokonce jakousi podmínkou přijetí do party spáchání trestného činu. Dítě, které se chce do party začlenit za každou cenu, se tomuto téměř vždy podrobí.

Vznik delikventní party je podmíněn prostředím, ze kterého členové party vycházejí a většinou se vytváří ze spolužáků ve škole. Méně již vznikají vrstevnické

party v bydlišti dětí. Tímto dochází ke ztrátě sociální kontroly nad touto skupinou, její členové přestanou navštěvovat školská zařízení a chovají se dle svého žebříčku hodnot. Většinu času pak tráví v hernách, na diskotékách, v různých klubech nebo v restauračních zařízeních. V okamžiku, kdy na tento způsob života nemají dostatek finančních prostředků, uchýlí se k páchání trestné činnosti. Nejprve začnou drobnými krádežemi, poté může dojít k organizovaným krádežím vloupáním do objektů a v neposlední řadě si mohou začít obstarávat prostředky na svůj způsob života loupežemi. A odtud již není daleko k užití násilí proti druhému člověku.

Další možnou příčinou delikventního chování party může být nuda. Děti většinou nemají žádné koníčky, nechodí sportovat, nenavštěvují žádné kroužky nebo jiné mimoškolní aktivity. Pak dochází k tomu, že parta takových dětí se prostě nudí, a pak vymýšlí, jak se zabavit. Nasnadě je prostě něco provést. Tyto děti vlastně považují za zábavu to, že někdo něco ničí rozbíjejí a už nejsou schopni reflexe, že se jedná o poškození cizí věci. Nemají žádný respekt vůči hodnotám, ani vůči dospělým, takže napomenutí takového chování se spíše setká se smíchem a pohrdáním nebo mnohdy i hůře. Někdy už od nadávek není daleko k fyzickému napadení. Zde však stále platí, že si skupina vybírá slabší objekt, hůře se brání. Silnější jedinci nebo také vůdčí typy pak dělají věci, jen aby ukázali svou sílu a nebojácnost před ostatními členy party. Takový jedinec pak jde a něco rozbije, vykrade auto a co hůře, protože se chce předvést. A pokud není okamžitě dopaden a potrestán stoupá jeho ego a může se brutalita a četnost útoků stupňovat.

4.2. Začlenění do skupiny a vliv party

Každý jedinec má potřebu někam patřit, být součástí něčeho. Jak už bylo několikrát řečeno, člověk se svým narozením stává součástí rodiny. Během svého vývoje však dítě má potřebu hledat další vzory ve svém okolí a patřit do skupin, které sdílejí stejné zájmy jako dítě samotné. Skupina vrstevníků dítěti pomáhá formovat sám sebe, být samostatnější a vymezovat se proti autoritě rodičů. Mezi normami, požadavky a vlivy vrstevníků a dospělých může být shoda i rozpor.

- **sociálně integrovaná rodina a sociálně integrovaná parta.** Jedná se o většinový vztah a žádoucí. Jde o žádoucí navzájem se doplňujících vztahů. Rodina zde zajišťuje společenské a emocionální potřeby a parta je pro dítě doplněním.

- **sociálně neintegrovaná rodina a sociálně integrovaná parta.** Nejde o tak častý jev, ale je žádoucí. Rodina zde nepůsobí na pozitivní vývoj dítěte, zatím co skupina se dá říct, že nahrazuje rodinu. Parta poskytuje dítěti potřebné žádoucí společenské a emocionální vztahy, snaží se dítě vymanit z negativního vlivu špatného působení rodiny

- **preference negativně orientované party a únik ze sociálně integrované rodiny.**

Není to tak častý jev. Dítě se snaží vymanit, často i z dobře situované a fungující rodiny. Jedná se o zdánlivě nevysvětlitelný důvod, ale často se může jednat jen o období vzdoru. V takovém případě velmi záleží, jak silná pouta má rodina nastavena.

- **negativně orientovaná parta ještě dále zesílí vliv sociálně neintegrované rodiny.** U problémové mládeže je tento model nejčastější a následná práce s jedincem je také nejnáročnější, jelikož parta ještě zesiluje a podporuje, špatně nastavené fungování rodiny. Asociální charakter skupiny často dítě nabádá k požívání alkoholu a dalších návykových látek.

Byly popsány čtyři základní interakce mezi rodinou a partou. První dva uvedené vztahy jsou ve společnosti žádané a pozitivní a jsou k prospěchu dítěte. Naopak zbylé dva jsou dalšími negativními vlivy, které působí na dítě. Opět zde platí, že pokud dítě pocituje kladný postoj rodičů k sobě samému, lépe se s autoritou rodičů identifikuje a přejímá jejich hodnoty, normy a způsob života. A naopak je dítě mnohem více odolné vůči případným negativním vlivům. Potřebu citové jistoty a bezpečí může uspokojovat náhradním způsobem vazbou na nevhodnou autoritu nebo příslušností k asociální partě, která mu slouží jako náhražka citového zakotvení v rodině. Jedinec je zde akceptován a parta se pro něj stává zázemím, které jinde nemá. Svými činy chce dítě na sebe upoutat pozornost (Vágnerová, 2012)

4.3. Vliv medií

Pod pojmem média myslíme především sledování televize a volný přístup na internet. Samotné slovo medium je latinského původu a znamená sdělit, zprostředkovat, prostředek. Média jsou společenskými institucemi, které se značnou mírou podílejí na našem každodenním životě. Do života nám přinášejí zábavu, odpočinek, naplnění našeho volného času. Jsou také součástí běžné komunikace, ve které na ně často odkazujeme.

Pojem masmédia, používá se pro označení médií, jejichž sdělení je určeno velké skupině lidí, tedy mase. Masmédia existují a působí jednak jako technický prostředek masové komunikace (noviny, televize, internet) a zároveň jako společenské instituce, které sdělení masové komunikace produkují a rozšiřují.

Vzhledem k tomu, že dítě často ještě není schopno plně rozlišovat skutečnou realitu od té mediální, internetové reality, je potřeba dohledu dospělého. Rodič by měl již malému dítěti vysvětlit, že to co je v televizi, není vždy reálný svět a že na internetu nejsou vždy opravdoví kamarádi. Každý rodič by měl mít přehled, kolik času jeho dítě tráví u televize nebo počítače.

Počítač, tablet nebo smartphone je dnes velmi přitažlivý už pro malé dítě. V dnešní době i školy tyto technologie využívají a dnes je běžné, že žák přináší referát zpracovaný na počítači s použitím internetových zdrojů. I přesto všechno by měl rodič dohlížet, aby dítě mělo i jiné zájmy. V dnešní době je také možné v rámci užívání počítače nastavit dítěti takzvané chůvičky. Jedná se o ochranný systém, kdy dítě má zamezený přístup na některé nevhodné stránky. Jedná se především o internetové prostředí se sexuálními podtexty, agresivitou a dalšími.

Bohužel internet přináší i globální problémy. Vzhledem k tomu, že se světová internetová síť vymyká jakékoli kontrole, stal se z ní nejrozsáhlejší anarchistický systém světa. Toto je potřeba dítěti připomínat a chránit ho v tomto prostředí.

Stále častěji se tak prostřednictvím médií setkáváme s případy dětí, které si chtěli vyzkoušet, zda je účinnost zbraní v interaktivní hře stejná i ve skutečnosti. Dokonce sami mladiství pachatelé násilných trestných činů přiznávají, že třetina až čtvrtina jejich skutků byla inspirována tím, co před tím viděli v televizi. Násilí ale nemusí nutně mít na děti negativní účinky, je-li dětem prezentováno v kontextu, který těmto jevům dává smysl v daném kulturním rámci (Matoušek, Kroftova, 2011).

V současné době také stále přibývá případů, kdy si žáci násilí na svém spolužákovi nahrají na mobilní telefon a poté si jej prostřednictvím telefonů či internetu rozesílají.

Vliv médií na dítě můžeme rozdělit do tří skupin:

- **Psychická rizika** – jedná se o případy nevhodných filmů k věku dítěte. Jsou to například horory, kdy se pak dítě v noci budí a může docházet i k pomočování. Jedná se o dlouhodobé sledování filmů, které narušují psychický vývoj dítěte.
- **Výchovná rizika** - smířování se s násilím, zobrazování sexuality. Dítě v těchto případech například přebírá chování oblíbené postavy v seriálu. Dnes

jsou také oblíbeni youtubeři, kteří dělají právě pro dětské publikum show na internetu.

- **Zdravotní rizika** – dlouhé vysedávání u počítače může mít vliv na nesprávné vyvíjení se těla dítěte. Časté příznaky jsou bolesti hlavy, zhoršující se zrak a nedostatek pohybu.

Velikým problémem je také fakt, že rodiče často své děti odkládají k televizi. Údaje z roku 2005 dokládají, že české dítě stráví u televize denně průměrně 139 minut a 27% jich má svůj vlastní televizor ve svém dětském pokoji. Odborníci se shodují, že příklad rodičů, silné rodinné citové zázemí, rozvíjení aktivnějších forem trávení volného času, či vedení dětí ke kritičtějšímu výběru a hodnocení pořadů pomáhají eliminovat působení zmíněných negativních vlivů na děti (Havlík, Kořán, 2002).

PRAKTICKÁ ČÁST

5. Zaměření praktické části

V teoretické části jsme se zabývali obecným pojmem kriminality u dětí. Zaměřili jsme se, jaké vlivy zde hraje rodina, školní prostředí a volný čas. V praktické části se budeme nejprve zabývat obecnými statistikami policie české republiky. Zde se budeme zabývat vývojem trestné činnosti nejen dětí, ale i v porovnání s mladistvými.

V rámci teoretické části jsme dospěli k závěru, že velký vliv na páchání trestné činnosti, má prostředí, ve kterém dítě tráví svůj volný čas. Proto se budeme ve velké míře v praktické části věnovat způsobu trávení volného času dětí. Rádi bychom se také zaměřili na to, kolik volného času děti mají. A zda je tento volný čas organizovaný rodiči, nebo jej dítě tráví tak jak chce ono samo.

I samotné hypotézy jsou zaměřeny na volný čas dětí. Domníváme se, že právě způsob trávení volného času predikuje možný výskyt nevhodné či dokonce trestné činnosti.

V praktické části jsme využili tři výzkumných metod a to studiem dostupných statistik kriminality na území České republiky. Dále rozbořem zprostředkovaných informací od pracovníka v nízkoprahovém centra pro děti a mládež s působností na Praze 3 a dotazníkovým šetřením na základních školách hlavního města.

5.1. Stanovené hypotézy

H1: Na základě nevhodného využívání volného času je nárůst trestné činnosti u dětí vyšší.

H2: Přebytek volného času vede k páchání trestné činnosti u dětí.

5.2. Metody prováděného výzkumu

- Analýza statistik vedených PČR se zaměřením na kriminalitu dětí
- Vlastní pozorování na základě komunikace s pracovníkem nízkoprahového centra v centru Prahy.
- Použití dotazníku sestaveného na míru pro cílovou skupinu, rozdaný na základní škole.

5.2.1. Analýza statických dat

Data byla čerpána z dostupné statistiky Policie ČR na internetových stránkách Ministerstva vnitra ČR, kde je nejen číselné, ale i procentuální vyjádření páchání trestné činnosti za určité období v porovnání s předchozími.

V práci jsou použity statistiky týkající se kriminality celkové, kriminality nezletilých a mladistvých v celé ČR za období 2003 a 2012, což pro ukázkou vývoje kriminality považujeme za dostačující.

Evidenčně statistický systém kriminality je provozován na základě nařízení Ministerstva vnitra č. 8/2002 ze dne 4. února 2002, kterým se stanoví jednotný postup při aktualizaci a využívání Evidenčně statistického systému kriminality.

Nejvíce budeme vycházet z dokumentu, který vznikl na základě veřejné zakázky číslo č.j.: MV-89854-2/OP-2013, kterou vypsalo Ministerstvo vnitra České republiky v září 2013. Má sloužit jako základní východisko pro formulaci podkladu pro jednání vlády ČR s názvem „*Rozbor situace dětí a mladistvých ohrožených kriminalitou a kriminálně rizikovými jevy*“.

Policejní statistiky jsou číselná a procentuální vyjádření, týkající se trestných činů, není zde tedy zahrnuto antisociální chování porušující zákon, která

nedosahují intenzity trestného činu, ale jsou pouze přestupkem. Rovněž dochází k podstatným odchylkám, pokud jde o pokračování trestných činů, kde více skutků, obvykle spáchaných neznámým pachatelem, se může ve statistice objevit jako skutek jeden, nebo naopak může být jedno kriminální chování spáchané známým pachatelem rozděleno na více skutků, podle objektů napadení.

V rámci studia materiálů je třeba upozornit na odchylku v přesnosti statistiky. K ní mohlo dojít při změně trestního zákona a to zejména u majetkové trestné činnosti, kdy v roce 2002 byla posunuta výše škody z dvoutisícové hranice na hranici pětitisícovou. Takto se velmi razantně posunula hranice mezi trestným činem a přestupkem směrem ke klesajícímu trendu majetkové kriminality oproti minulým obdobím. Právě kvůli této podstatě se budeme zabývat statistikami od roku 2002.

Důležitým faktem stojícím za připomenutí je, že samotná statistika policie závisí mnohdy do značné míry na způsobu sběru dat a jejich zpracování, které z různých důvodů probíhalo v různých lokalitách různým způsobem. V současné době je však účinné nařízení Ministerstva vnitra č. 8/2002, které sběr a interpretaci statistických dat sjednocuje.

5.2.2. Vlastní pozorování

V rámci této metody se nejedná o přímé pozorování. Mluvíme o zprostředkovaném pozorování. Oslovili jsme nízkoprahové centrum Beztíže, které se již několik let věnuje dětem z problematického prostředí a s výchovnými problémy.

Klub Beztíže je nízkoprahové zařízení pro děti a mládež dle Zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, registrovaná sociální služba MHMP pod číslem 6352589. Je součástí Beztíže, specializovaného oddělení Domu dětí a mládeže Praha 3 – Ulita (oficiální stanovisko zařízení).

S pracovníkem klubu jsme absolvovali několik sezení, kdy nám na základě svých zkušeností sděloval několik případů. Klub pracuje s dětmi sociálně ohroženými. V našem případě nám byly poskytnuty tři kazuistiky. Ve všech případech se jednalo o děti, které mají zkušenost s trestnou činností.

V tomto případě se tedy jedná o sekundární sběr dat.

5.2.3. Strukturovaný dotazník

Metoda dotazníkového šetření je zde použita za účelem získání informací o vztahu dětí k volnému času a trestné činnosti. Tato metoda je nejrozšířenější metodou v sociální sféře a ve společenských vědách vůbec, a to především pro velký počet údajů při poměrné časové ekonomičnosti.

Úkolem dotazované osoby, tedy respondenta, bylo opovědět na dané otázky zaškrtnutím jedné z několika nabídnutých alternativ odpovědí nebo volným vepsáním požadovaných informací na určené místo. Dotazy v dotazníku byly vždy formulovány tak, aby postihovaly zkoumaný předmět a vyčerpávaly podstatné symptomy, reakce a názory.

Dotazník byl anonymní, otázky byly formulovány krátce, tak aby došlo ke správnému porozumění. V dotazníku se nenacházejí dvojsmyslné prvky, počet otázek byl volen tak, aby respondent nad dotazníkem strávil co nejméně času a byl schopný se na něj soustředit. Otázky jsou formulované tak, aby si respondent nemusel svou odpověď dlouze rozmyslet a bylo tak eliminováno možné zkreslení.

Při rozdávání dotazníku, byl dotazník vysvětlen i záměr pro jaký byl dotazník vytvořen. Po celou dobu vyplňování, měl respondent možnost se doptat, pokud v rámci nějaké otázky vystali nejasnosti.

Dotazník měl dvě části, v první části se třemi otázkami zjišťovalo, o jakého respondenta jde. Dotazovalo se tedy na pohlaví, věk a třídu, kterou žák navštěvuje.

V tomto případě se jedná o kvantitativní výzkum.

5.2.4. Respondenti dotazníkového šetření

Dotazník byl roznesen na dvě různé základní školy na území hlavního města Prahy. Celkem byly osloveny tři třídy, z toho dvě na jedné škole. Vždy se jednalo o třetí nebo čtvrtou třídu. Jedna z těchto tříd má žáky, dalo by se říci trochu problémovější. Tyto informace vycházejí z poznatků třídního učitele a i s vyšším počtem kázeňských napomenutí a v několika případech i snížením známky z chování.

Celkem bylo rozdáno šedesát dotazníků, v procentuálním přepočtu je tedy sto procent rovno šedesáti.

Tabulka č. 1 Pohlaví respondentů

pohlaví	odpověď	procenta
žena	34	57%
muž	25	42%

Graf č. 1 Pohlaví respondentů

Zdroj: Vlastní zpracování

Zde je velmi úsměvné zmínit odpověď jednoho z žáků, který napsal, že je dítě a obě možnosti muže a ženy přeškrtl.

Pokud jde o věk žáků, jednalo se o třetí a čtvrté třídy. Věkové rozmezí bylo tedy osm až deset let, s tím, že téměř polovinu tvořili žáci devítiletí.

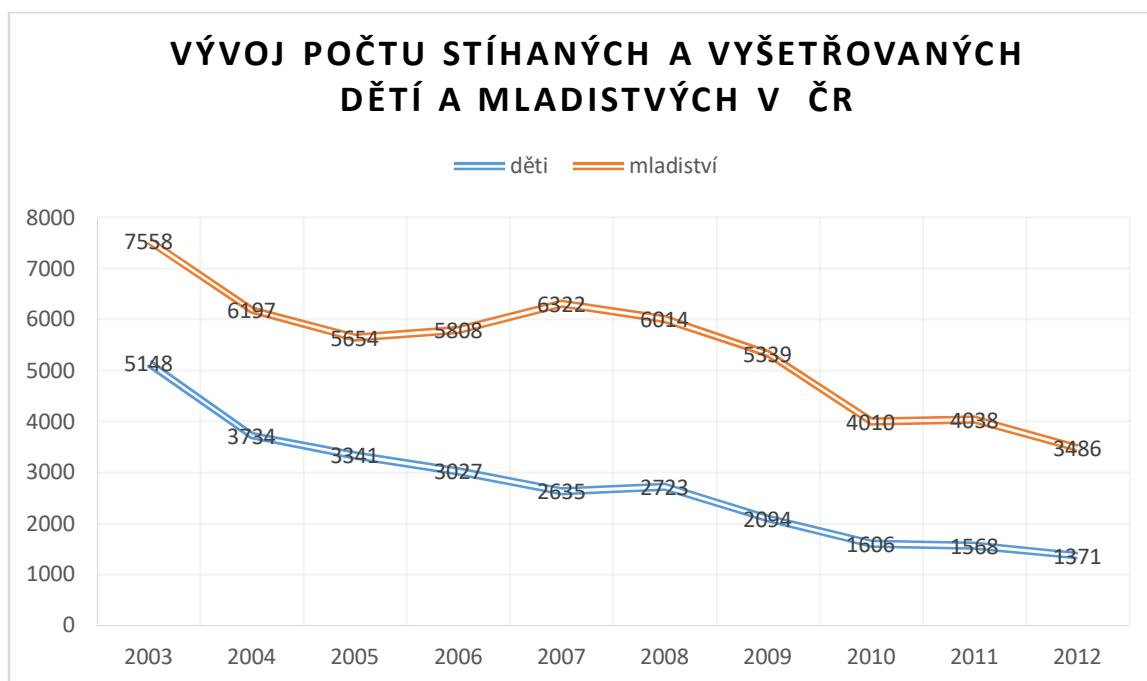
6. Analýza statistických dat a jejich interpretace

Velmi zajímavý je citát, který je použit v hlavním dokumentu ministerstva vnitra, z kterého jsme vycházeli: „Na jedné straně panuje jistě shoda v tom, že delikvence představuje společensky nežádoucí jev, na druhé straně je třeba realisticky počítat s tím, že mládež se „musí“ na některá rizika prakticky „sáhnout“, že se musí naučit je zvládat. Už proto nechceme naši mládež demonizovat, ostatně chybí nám srovnání v čase, aby bylo možné seriózně uvažovat o trendech (Podaná, Buriánek, 2007: 77)“.

Ministerstvo Vnitra, 2013, s. 3

Oficiální statistiky orgánů činných v trestním řízení vykazují trend poklesu kriminality dětí a mládeže a jedná se o jev dlouhodobý. Tento trend bude patrný na níže uvedených grafech. První graf nabízí porovnání vývoje počtu stíhaných a vyšetřovaných dětí versus mladistvých a to v letech 2002 až 2012 na území České republiky.

Graf č. 2 Vývoj počtu stíhaných a vyšetřovaných dětí a mladistvých v ČR.

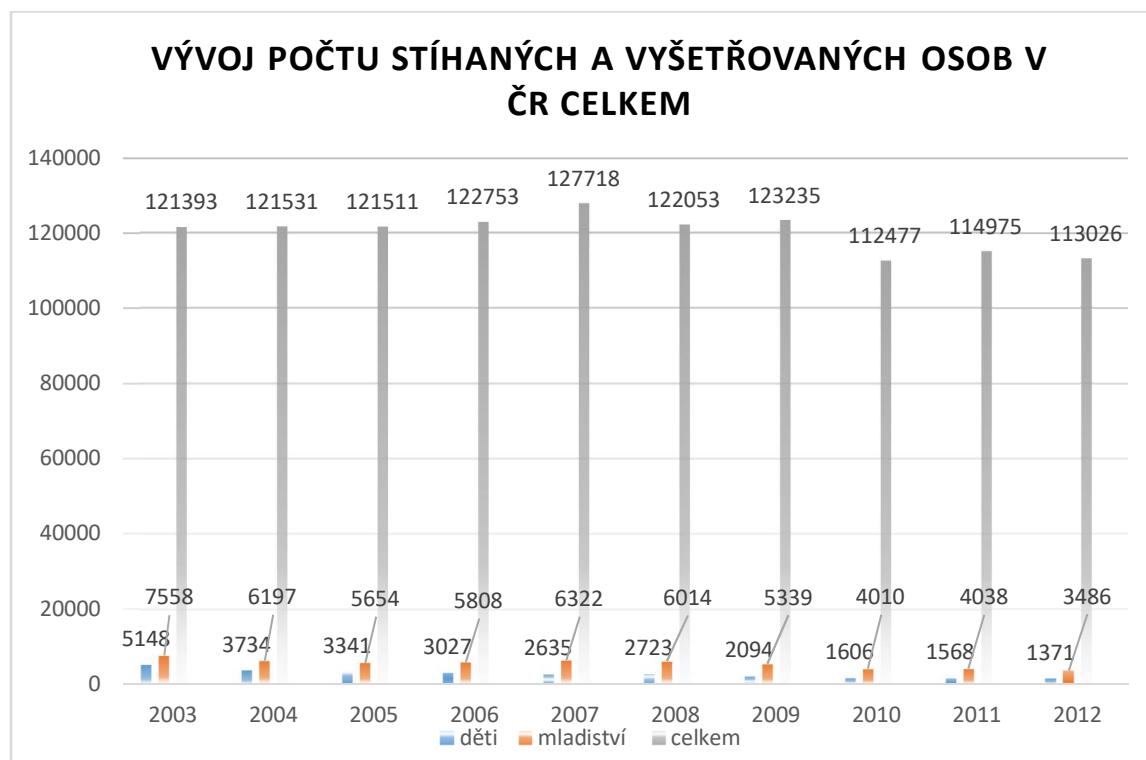
Zdroj: Vlastní zpracování

Je důležité podotknout, že výše uvedený vývoj je interpretován jako celorepublikový. V rámci české republiky se objevují sociálně problémové oblasti, které jsou zasaženy velkou mírou nezaměstnanosti, koncentrací sociálně patologických jevů, proměnou sociální a sídelní struktury, zvýšenou mírou xenofobie a další řadou společensky negativních jevů. Které zvyšují riziko pro rodiny, které zde žijí.

A právě v případě rodin ohrožených sociálním vyloučením je třeba komplexně naplňovat Strategii boje proti sociálnímu vyloučení včetně kroků, které mají snížit segregáční prvky českého školského systému, které často posilují znevýhodnění dětí pocházejících z těchto rodin.

Na dalším grafu můžeme porovnat celkové počty jak s dětmi tak i s mladistvými za to samé období na území ČR.

Graf č. 3 Vývoj počtu stíhaných a vyšetřovaných osob v ČR celkem

Zdroj: Vlastní zpracování

V rámci porovnání stíhaných a vyšetřovaných dětí versus celkový počet vidíme, že poměr dětí od roku 2003 klesl ze čtyř procent na téměř jedno procento k celkovému počtu. Tento poklesný trend vidíme i u mladistvých. Zde dochází ke snížení ze šesti procent na téměř tři procenta.

Dále je potřeba se podívat na druhy trestné činnosti páchané dětmi mladšími patnácti let na území ČR.

Tabulka č. 2 Vývoj počtu Policií ČR evidovaných činů jinak trestných spáchaných dětmi mladšími 15 let v ČR

Druh kriminality	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
<i>Vraždy</i>	1	2	3	0	2	2	2
<i>Loupeže</i>	238	190	260	225	128	128	136
<i>Úmyslné ublížení na zdraví</i>	127	135	108	87	96	88	100
<i>Vydírání</i>	101	86	71	82	66	68	72
<i>Násilné činy</i>	554	498	449	455	349	331	366
<i>Mravnostní činy</i>	74	86	93	100	97	84	122
<i>Krádeže vloupáním do bytů</i>	91	53	48	54	22	21	28
<i>Krádeže vloupáním</i>	642	526	549	442	319	335	229
<i>Krádeže věcí z automobilů</i>	74	86	134	81	31	15	11
<i>Krádeže jízdních kol</i>	27	21	12	21	14	10	20
<i>Krádeže prostě</i>	1044	800	733	602	334	421	337
<i>Majetkové činy</i>	1820	1457	1409	1145	748	848	649
<i>Výtržnictví</i>	85	113	73	49	57	70	55
<i>Nedovolená výroba a distribuce psych. látek a jedů</i>	99	58	89	94	54	77	49
<i>Šíření toxikománie</i>	12	7	9	2	4	4	5
CELKOVÁ KRIMINALITA	3090	2710	2783	2333	1584	1636	1463

Zdroj: Zpráva o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území ČR v roce 2012

Z tabulky je opět patrný trend poklesu kriminality dětí do patnácti let. Za tímto jevem však může být do jisté míry i přístup orgánů činných v této věci a soudů. K poklesu registrované kriminality mohla přispět skutečnost, že mnozí policisté považují vyšetřování trestných činů dětí a mládeže za ztrátu času, vzhledem k dalšímu průběhu řízení.

Z hlediska struktury trestné činnosti dětí, ale také mládeže, lze říci, že se výrazně nemění. Jak bylo řečeno, u všech jednotlivých kategorií dochází k poklesu. Hlavním těžištěm trestné činnosti dětí stále zůstávají převážně majetkové trestné činy, menší krádeže a lehké ublížení na zdraví.

Mluvíme-li o krádežích, je třeba si uvědomit, že krádeže spáchané dětmi mají nejvyšší míru latence. Tato skrytost je způsobena zejména tím, že právě děti nejčastěji zcizují věci zanedbatelné hodnoty a ve větší míře kradou ve vlastním okolí a to především u rodinných příslušníků. Ti často, ze strachu z ostudy čin nenahlásí a snaží se celou záležitost řešit doma.

Bavíme-li se o majetkové trestné činnosti, je podstatné zmínit změnu v trestním zákoníku: *„Škodou nikoli nepatrnou se rozumí škoda dosahující částky nejméně 5 000 Kč, škodou nikoli malou se rozumí škoda dosahující částky nejméně 25 000 Kč, větší škodou se rozumí škoda dosahující částky nejméně 50 000 Kč, značnou škodou se rozumí škoda dosahující částky nejméně 500 000 Kč a škodou velkého rozsahu se rozumí škoda dosahující nejméně částky 5 000 000 Kč. Těchto částek se užije obdobně pro určení výše prospěchu, nákladů k odstranění následků poškození životního prostředí a hodnoty věci nebo jiné majetkové hodnoty.“* Zákon č. 140/1961 Sb., §89 odst. 11 trestního zákona

Touto změnou se zvyšuje hranici škody z částky 2000,- Kč na 5000,- Kč. Tím se značná část majetkové trestné činnosti dětí do patnácti let, přesunula do kategorie přestupků.

7. vlastní pozorování na základě komunikace s pracovníkem nízkoprahového centra

Beztíže je specializované oddělení Domu dětí a mládeže Praha 3 - Ulita, které provozuje dva nízkoprahové kluby a tři terénní programy pro děti a mládež.

Prostřednictvím Klubu Beztíže, Klubu Beztíže2 a terénních programů Streetwork Beztíže - Žižkov, Streetwork Beztíže - Vršovice a Streetwork Beztíže - Praha 2 se pracuje s dětmi a mládeží od 6 do 26 let. Uživatelé služeb jsou především jedinci, kteří mají kázeňské a prospěchové potíže ve škole, vyrůstají v nepříznivém rodinném prostředí, včetně domácího násilí, užívají drogy a páchají trestnou činnost.

Tyto děti často neumí trávit svůj volný čas a nuda je vede k nebezpečným způsobům zábavy. Žijí ve zvýšeně rizikových podmínkách - rodina, parta či sociální vyloučení, tráví mimoškolní čas mimo domov – v ulicích, parcích, na zastávkách MHD a obchodních centrech. Nemají motivaci nebo prostředky pro organizovanou zájmovou činnost. Holdují adrenalinovým sportům, vyvolávají pouliční bitky apod.

Cílem programu je zlepšit sociální dovednosti uživatelů služeb, pomoci jim překonat obtížné životní situace a naučit je lépe zvládat jejich každodennost, zprostředkovat kontakt se společenským prostředím. Dále také snížit jejich sociální handicap a dovést uživatele k aktivnímu přístupu k životu, k samostatnému a zodpovědnému jednání a podpořit jejich jedinečnost. Dále také najít pro uživatele alternativu k běžnému trávení volného času.

„S cílovou skupinou pracujeme realisticky a vytváříme zázemí pro její bezpečnou zábavu, odpočinek i osobní rozvoj. Naše práce je založena zejména na důvěře klienta k odborným kontaktním pracovníkům a na dlouhodobé bezmála čtrnáctileté kontinuální činnosti ve prospěch žižkovské mládeže. Kontinuálnost práce, znalost specifického prostředí Žižkova a Vršovic, důvěra

komunity ve služby Beztíže vytváří vhodné základy pro naši úspěšnou práci.“
Oficiální vyjádření klubu Beztíže.

Je důležité podotknout, že klub je založený opravdu na základě anonymity a důvěry. Z tohoto důvodu si pracovníci nevedou žádné oficiální karty o uživatelích, v rámci kterých by byly anamnézy a ostatní odborné posudky. Jak nám však bylo řečeno, o každém dítěti, které navštíví klub je vedeno v evidenci, tato evidence slouží čistě pro potřeby pracovníku, aby věděli, o jakého klienta se jedná a s jakým problémem se potýká.

Jak již bylo řečeno, klub navštěvují děti, které buď již mají zkušenost s kriminální činností nebo jiným deliktem, nebo jsou přímo ohroženi touto skutečností. Do klubu potom chodí, aby se naučili trávit svůj volný čas efektivně a tak, aby došlo k rozvoji jejich osobnosti. Klub se snaží spolupracovat se základními školami, pravidelně pořádají různé workshopy. Tyto akce se zaměřují na drogovou problematiku, škodlivost alkoholu u mladistvých a další. Klub také nabízí různé zájmové kroužky a snaží se rozvíjet zájmy a umění u svých klientů. Volnočasové aktivity jsou často zadarmo nebo za nějaký menší poplatek.

7.1. Kazuistika uživatele

Nyní se pokusíme zprostředkovat popis typického uživatele služeb klubu bez tíže. Dívku pojmenujme Jessika. Tato dívka navštěvuje klub již od svých devíti let. Jessika, žije spolu s rodinou na Žižkově v obecním byte 2kk. Domácnost je tvořena matkou, nevlastním otcem a dalšími dvěma sestrami a spolu s nimi ještě malé dítě starší sestra. Jessika i přes svou inteligenci měla často kázeňské problémy ve škole a velkou absenci v docházce. Časté byly i konflikty s nevlastním otcem a sestrami.

Jak sama dívka uvádí, dříve většinu času trávila s partou, s kterou blby venku a poslouchali hudbu. Jessiku do klubu přivedla její kamarádka, která v té době již

navštěvovala taneční kroužek Crazy dance. Jessika je na tancování velmi šikovná a má dobrý cit pro hudbu.

Dnes je dívka součástí taneční skupiny Gitane, která se zaměřuje na Cikánské tance, hodně vystupují.

Dívka díky tancování našla zálibu, které se věnuje a našla v sobě smysl pro zodpovědnost. Ví, že pokud se chce tancování věnovat, musí na hodiny docházet pravidelně. Také se naučila respektu k dospělým, kteří kroužek vedou. Uvědomila si také, že za úspěchem je určitá oběť, která však stojí za to.

Dívka pravidelně do klubu dochází a spolupracuje s pracovníky na svém zlepšení ve škole. Ráda by studovala na vysoké škole.

Pracovníci klubu se právě takovýmto dětem snaží upevňovat zdravé sebevědomí, které je důležité pro další osobní úspěchy.

Podobných kazuistik bychom v klubu našli několik a to i mezi chlapci. Mezi nejatraktivnější zájmovou činností dětí v klubu patří právě tance a hudba, především hip hop. Jsou zde však i zájmové sportovní aktivity.

Klub také pořádá pravidelné letní a příměstské tábory právě pro sociálně slabé rodiny, které by si normálně podobnou aktivitu nemohly dovolit.

8. Vyhodnocení dotazníkového šetření

V této části se zaměříme na vyhodnocení jednotlivých otázek dotazníku. Celý dotazník měl devět otázek. Některé otázky však byly jen zjišťovací a až následná otázka více rozváděla odpověď. Proto zde nebudeme rozebírat všech devět otázek, ale tabulek bude méně. Pod každou tabulkou pak bude vysvětlení nebo nějaký postřeh či zajímavost.

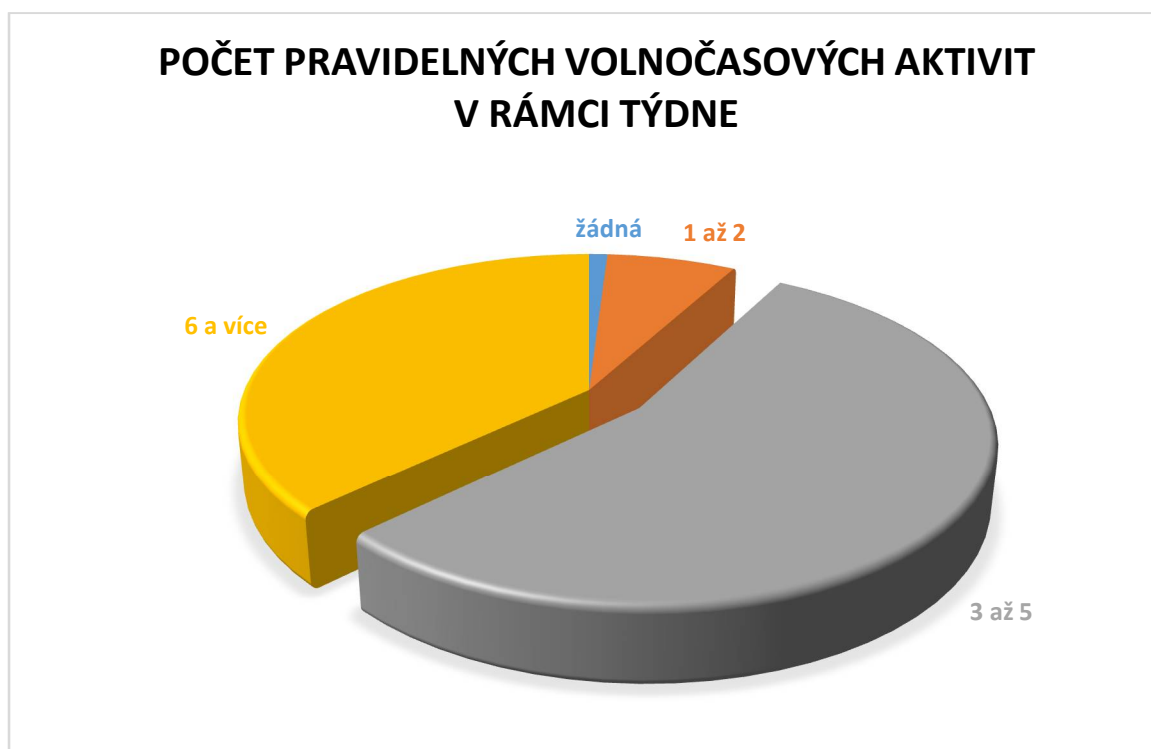
V celém dotazníku byly tři otázky uzavřené s možností odpovědi ano či ne. Další čtyři otázky byly s možností zaškrtnutí ze škály předepsaných odpovědí. V některých případech bylo možno zaškrtnout více odpovědí, pokud to otázka sama nevyklučovala. Zbýlé dvě otázky byly otevřené, zde mohl respondent napsat cokoliv.

První otázka se zaměřovala na trávení volného času, zda žáci mají nějaké volnočasové aktivity během týdne a kolik.

Tabulka č. 3 Počet pravidelných volnočasových aktivit v rámci týdne

Pravidelné aktivity v týdnu	Otázka 1 a 2	
	počet	%
žádná	1	1
1-2	4	7
3-5	33	55
6 a více	22	37

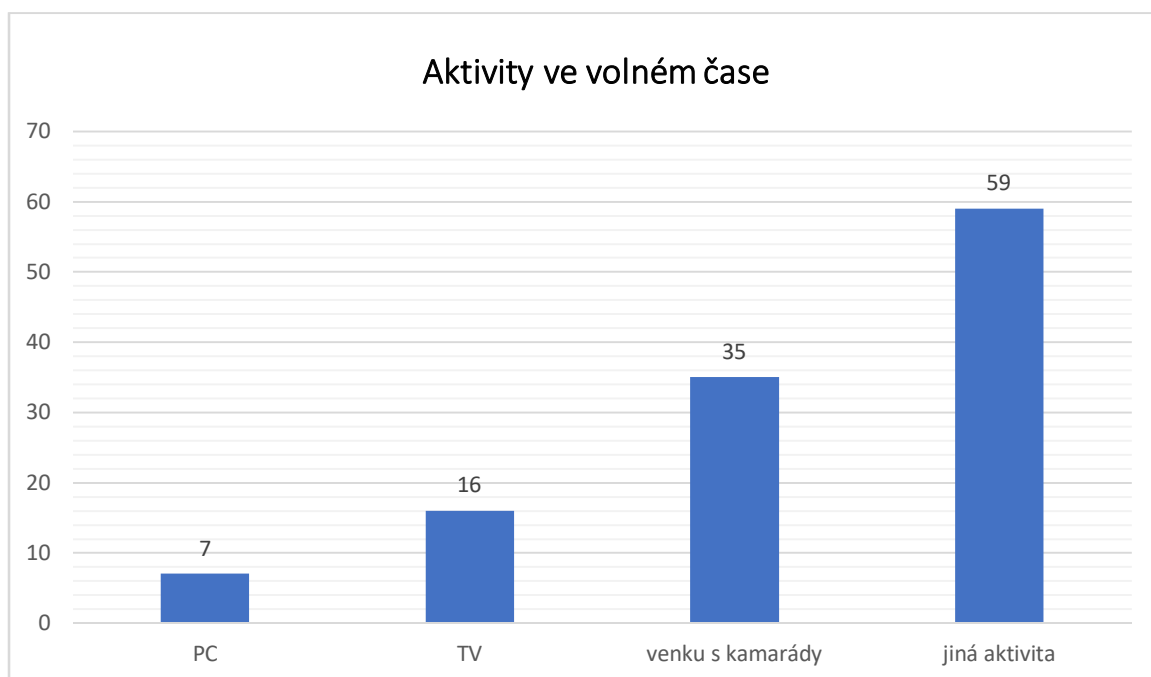
Graf č. 4 Počet pravidelných volnočasových aktivit v rámci týdne

Při vyhodnocování této otázky, musíme vzít na zřetel, že se dotazník rozdával v Praze. Obecně se dá říci, že v hlavní městě je větší pestrost volnočasových aktivit a i samotní rodiče se snaží více plánovat volný čas svých dětí. Z odpovědí jednoznačně vyplývá, že devadesát procent dětí má větší část týdne zaplněný nějakou aktivitou. Jedno dítě dokonce uvedlo, že má dvacet aktivit v týdnu, z odpovědi není jasné, jaké aktivity dítě započítávalo. Našly se však odpovědi, kdy bylo uvedeno deset a více aktivit v rámci týdne. Pouze jedno dítě z šedesáti uvedlo, že nemá žádnou volnočasovou pravidelnou aktivitu. Je důležité podotknout, že jsme se ptali na pravidelnou, tedy opakující se každotýdenní aktivitu.

Další série otázek, byla zaměřena na volný čas, který není plánovaný. Děti měli možnost vybrat si ze škály odpovědí, plus napsat nějakou vlastní činnost. Tato odpověď nebyla limitována pouze jednou možností. Někteří tedy volili více odpovědí. Dá se říci, že dvě třetiny využili možnost a zaškrtnuli dvě a více možností. Jen dva žáci zaškrtnuli všechny možné odpovědi.

Graf č. 5 Aktivity ve volném čase

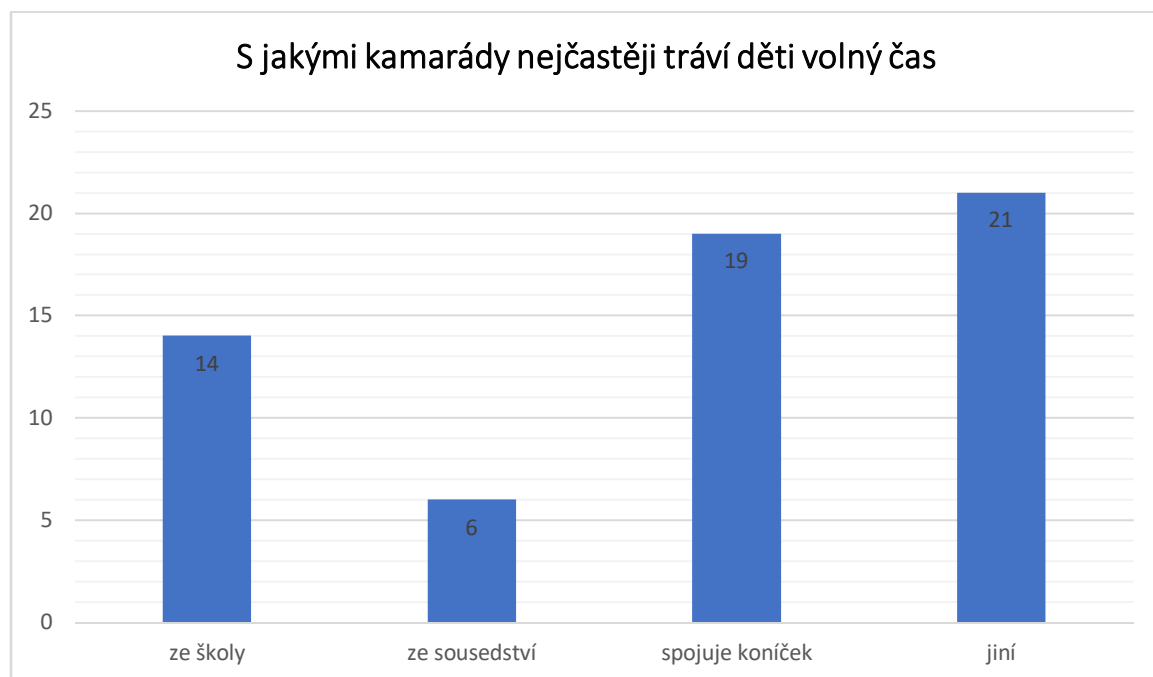

V rámci vyhodnocení této otázky jednoznačně vede jiná vlastní aktivita. Ve většině případů děti psali do vlastní aktivity různé sportovní činnosti jako jízda na kole, koloběžce, hraní fotbalu nebo na zahradě. Menší část pak jmenovala činnosti jako poslech hudby, čtení, malování a dokonce bylo pár případů, kdy jako volnou aktivitu uvedli učení. Zhruba pět dětí uvedlo, že ve svém volném čase odpočívají.

Jako další následovala otázka, která měla doplnit, co děti dělají, pokud chodí ven s kamarády. Opět se jednalo o otázku otevřenou, s možností napsat cokoliv. Zde jednoznačně převládly sportovní aktivity nebo jen obecné hrajeme si. Několik málo dětí také napsalo, že si povídají. Zde mne velmi zaujala jedna odpověď, kdy dítě uvedlo, že s kamarády ven nechodí, když jsem analyzoval celý dotazník, tak bylo zřejmé, že má zkušenosti s vandalstvím, nebo jinou trestnou činností. Z tohoto dotazníku bylo jednoznačně patrné, že dítě je v současné době v trestu a má zřejmě rodiči řízený volný čas.

Pátá otázka se zaměřila na to, s jakými kamarády děti tráví svůj volný čas.

Graf č. 6 S jakými kamarády nejčastěji tráví děti volný čas

Z tohoto grafu vyplývá, že padesát procent dětí tráví neorganizovaný volný čas s dětmi, s kterými mají společný nějaký zájem. Některé děti po zaškrtnutí „jiné“ ještě dopsaly, o koho se konkrétně jedná. Jednalo se o bývalé spolužáky nebo sourozence. V jednom případě dokonce byla uvedena maminka. Chceme-li nějak vysvětlit, proč tak malý počet dětí tráví volný čas s dětmi ze sousedství, bude to zřejmě souviset s tím, že vybraná skupina dětí má organizované volnočasové aktivity. Právě v tomto prostředí si pak děti vytvářejí častěji kamarádské vazby.

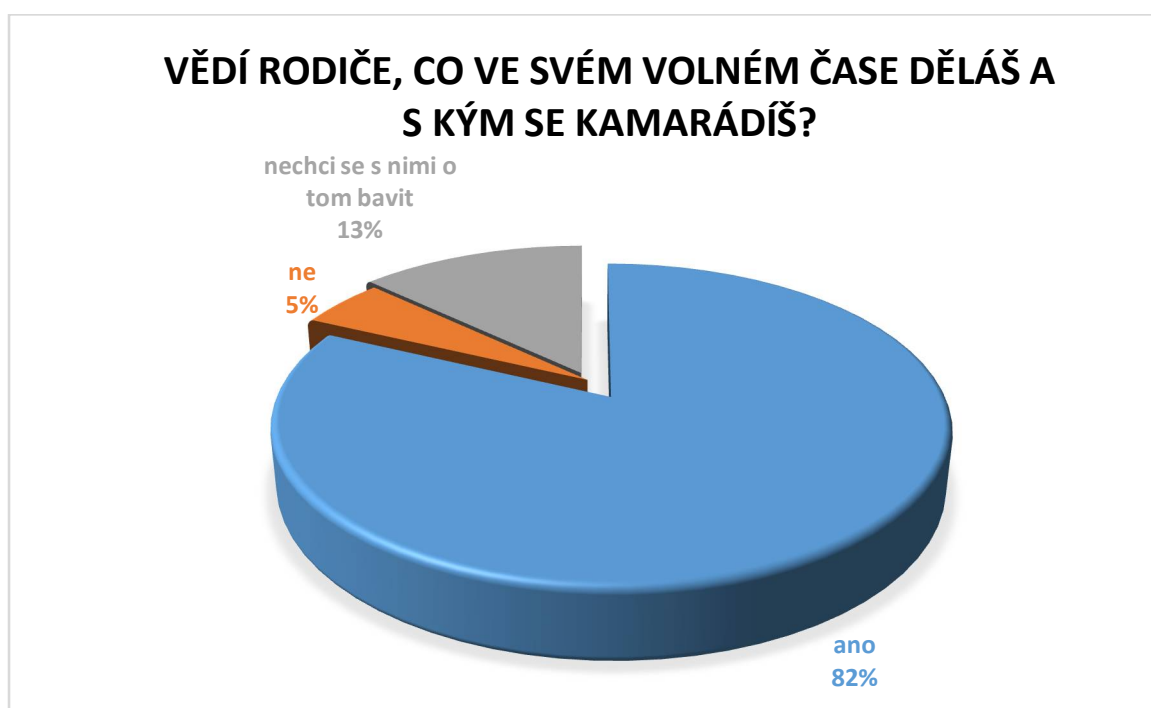
Velmi důležité je zda rodiče vědí, co děti ve svém volném čase dělají a s kým se scházejí. Na toto se zaměřila otázka číslo šest, kde jsme se žáků přímo ptali, zda jejich rodiče vědí, co ve svém volném čase dělají a s kým tento čas tráví.

Tabulka č. 4 Vědí rodiče, co ve svém volném čase děláš a s kým se kamarádíš?

Vědí rodiče, co ve svém volném čase děláš a s kým se kamarádíš?	Otázka 6	
	počet	%
ano	49	82%
ne	3	5%
Nechci se s nimi o tom bavit	8	13%

Graf č. 7 Vědí rodiče, co ve svém volném čase děláš a s kým se kamarádíš?

Odpovědi na tuto otázku jednoznačně ukazují, že rodiče vědí, jak a s kým jejich děti tráví volný čas. Třináct procent respondentů, kteří odpověděli, že se nechtějí s rodiči bavit o svém volném čase, by se dalo vysvětlit obdobím začínající puberty. Právě v tomto období se děti snaží mít své tajnosti a nestojí o přílišný zájem rodičů.

Další otázka byla zaměřená na to, zda se dítě někdy dopustilo: krádeže, poškození cizí věci (majetek, vozidlo, výlohu a další,) sprejerství, násilné jednání, pěstování nebo prodej nějaké návykové látky, sexuální zločin nebo jiného deliktu.

Graf č. 8 Zkušenost s krádeží, sprejerstvím, násilným jednáním a dalšími jinými delikty

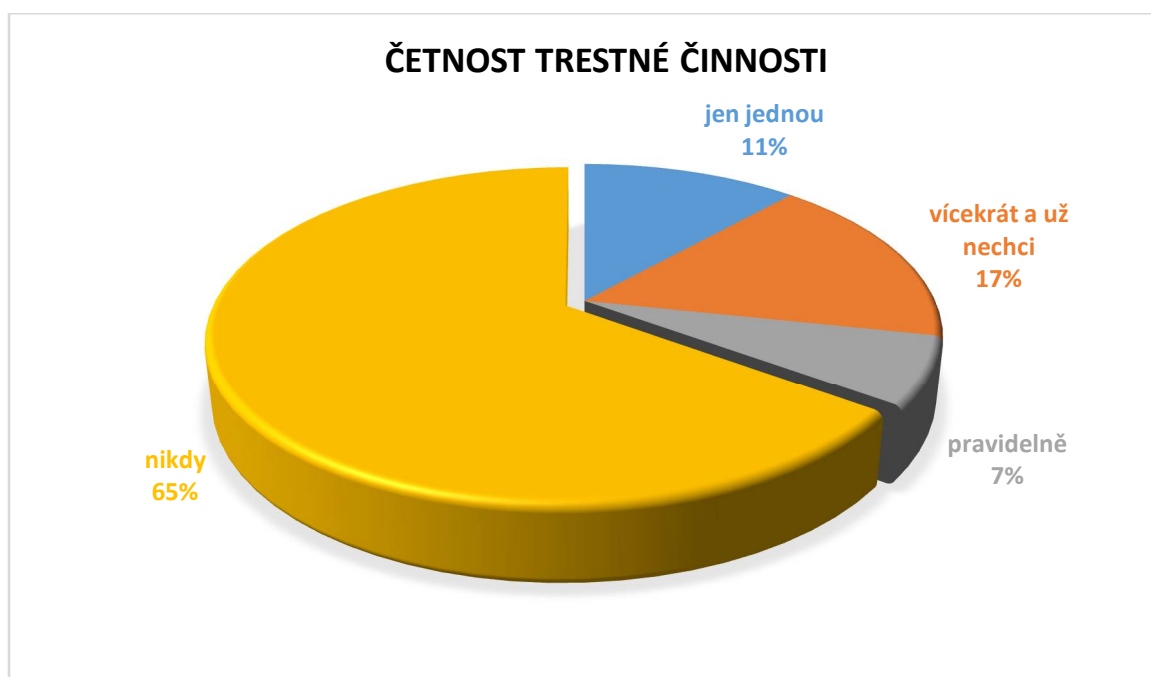

Výsledky jasně ukázaly, že zkušenost s nějakým deliktem má jen dvacet procent dětí. Zde je důležité podotknout, že odpověď byla čistě na subjektivním posouzení respondenta. To jak dítě vnímalo závažnost deliktu, však nemůžeme soudit. Například pokud šlo o krádež svačiny kamarádce nebo krádež peněz není možné z odpovědi identifikovat. Hodnotíme pouze obecně, to k čemu se dítě přiznalo.

Poslední dvě otázky jsou zaměřeny na trestnou činnost. Zde bylo velmi důležité, aby děti chápali, co trestná činnost znamená.

Žákům bylo vysvětleno, co je trestný čin a to následovně: „*Počínání nebezpečné pro společnost, jehož znaky jsou uvedeny v trestním zákoně. Čin, jehož stupeň nebezpečnosti je nepatrný, však není trestným činem, i když jinak vykazuje znaky trestného činu. K trestnosti činu je třeba úmyslného zavinění, nestanovili zákon výslovně u některých druhů trestných činů, že postačí i zavinění z nedbalosti. Druhů trestných činů jsou v trestním zákoně uvedena téměř dvě stě.*“

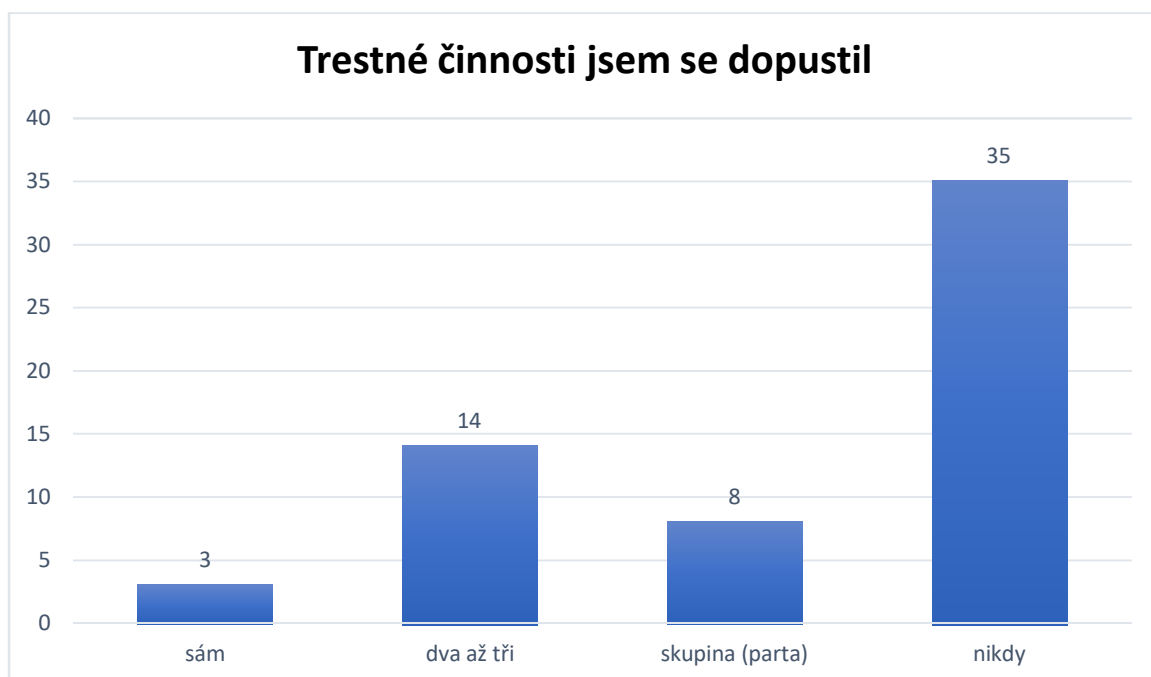
Graf č. 9 Četnost trestné činnosti

Z odpovědí vyplývá, že jedna třetina dětí má zkušenost s trestnou činností a dokonce sedm procent těchto dětí i opakovaně. Co vnímáme jako pozitivní jev, je to, že sedmnáct procent dětí má opakovanější zkušenost s trestnou činností, ale již dále nechce s podobnými činnostmi mít nic společného. Z tohoto můžeme usuzovat, že se mohlo jednat jen o určitou fázi v rámci období dospívání.

V rámci poslední otázky bylo zjišťováno, zda se dítě trestné činnosti dopouštělo samo nebo ve skupině.

Graf č. 10 Trestné činnosti jsem se dopustil

Již předchozí otázka nám predikovala, že zde budeme vyhodnocovat pouze jednu třetinu respondentů. Z odpovědi žáků je jednoznačné, že dítě se dopouštělo trestné činnosti většinou ve skupině dvou a více lidí. Zda se jednalo o vrstevníky nebo starší osoby dotazník již dále nezkoumal. Pouze tři žáci se přiznali k páchání trestné činnosti individuálně. Z těchto odpovědí jasně vyplývá, že pokud dítě páchá trestnou činnost, je to právě ve skupině více osob.

Shrneme-li veškeré odpovědi dotazníkového šetření, jednoznačně nám vychází, že minimálně dvě třetiny dětí, nemají zkušenost s trestnou činností a svůj volný čas mají během týdne organizovaný.

9. Vyhodnocení hypotéz

H1: Na základě nevhodného využívání volného času je nárůst trestné činnosti u dětí vyšší.

Tuto hypotézu, nám jednoznačně potvrzují zkušenosti pracovníků centra Beztíže. Shodneme-li se, že asociální chování bývá předstupněm k možné budoucí trestné činnosti, dá se pak říci, že sto procent klientů centra v důsledku nevhodného využití volného času má problémy minimálně v oblasti delikventní činnosti.

Důležité je zmínit, že trestná činnosti se nám u dětí často projevuje v pozdějším věku. Dopustí-li se nám parta dětí krádeže nebo vandalizmu, vždy má větší právní odpovědnost dítě starší patnácti let. Zatímco u dítěte do patnácti let se může jednat jen o delikt.

Z výpovědi pracovníka centra nám vyplynulo, že téměř sto procent jejich klientů tráví svůj volný čas potulováním se po městě bez zájmu rodičů. A zde je souvislost s tím, že právě tyto děti mají kázeňské problémy ve škole a také problémy s docházkou.

Shrneme-li tuto hypotézu, jednoznačně se nám potvrdila. K nárůstu trestné činnosti však dochází až po dovršení patnácti let, kdy je stejná činnost posuzována jako trestný čin. Děti do patnácti let nejsou trestně odpovědné, to znamená, že nemohou být stíhány za spáchání trestného činu. Pokud se však dopustí jednání, které jinak nese znaky trestného činu, koná se řízení podle občanského soudního řádu

Můžeme tedy říci, že u dětí mladších patnácti let, které nevhodně tráví svůj volný čas, je prokazatelný nárůst asociálního a antisociálního chování, které v pozdějším věku může vést k trestné činnosti.

H2: Nadbytek volného času vede k páchání trestné činnosti u dětí.

K vyhodnocení této hypotézy nám jednoznačně poslouží porovnání otázky číslo dvě a sedm dotazníku. V rámci otázky číslo dvě (Kolik pravidelných aktivit máš v týdnu?) odpovědělo 37% dětí, že má šest a více aktivit v rámci týdne. Dá se tedy předpokládat, že tyto děti mají organizovaný svůj týden. Mají tedy každý den v pracovním týdnu nějakou aktivitu. A právě u těchto dvaadvaceti dětí z šedesáti ani jeden nemá zkušenost s delikventní aktivitou, na kterou jsme se ptali v otázce číslo sedm (Otázka č.7 - Dopustil ses někdy: krádeže, poškození cizí věci, sprejství, násilné jednání, pěstování nebo prodej nějaké návykové látky, sexuální zločin, jiný delikt).

Naši hypotézu lze potvrdit i opačně. Žáci, kteří uvedli, že nemají žádný kroužek nebo maximálně dvě zájmové aktivity v týdnu, mají všichni zkušenost s určitým typem deliktu. Tito žáci také patří do kategorie dětí, které v otázce osm (Pokud ses dopustil trestné činnosti, bylo to kolikrát?) odpověděli, že mají pravidelnou nebo vícečetnou zkušenost s trestnou činností.

Za zmínku také stojí fakt, že většina dětí mající šest a více volnočasových aktivit, se ve svém neorganizovaném volném čase setkává právě s dětmi, s kterými navštěvují zájmový kroužek.

Z dotazníku tedy jednoznačně vyplynulo, že pokud má dítě naplánovaný týden volnočasovými aktivitami a zájmovými kroužky, není už prostor a ani zájem o delikventní chování.

Pozitivní také je, že v rámci svých zájmů si dítě vytváří okruh svých přátel. Ve volném neplánovém čase tak děti mohou společně prohlubovat jejich zájmy a eliminuje se tak možnost, kdy se děti nudí a vymýšlejí hlouposti.

Diskuze

V médiích často slyšíme, že kriminalita dětí a mladistvých roste a také, že roste brutalita. Ze statistik, které jsem měl možnost díky své práci prostudovat, se však tento jev nepotvrdil. Naopak je patrné, že kriminalita dětí a i mladistvých klesá a to výrazně. Ano je důležité zmínit, že se změnilo posuzování trestné činnosti dětí. Některé zdroje ministerstva školství mládeže a tělovýchovy také namítají, že objasnitelnost dětské kriminality klesá. Přes všechny tyto faktory zjevná kriminalita za posledních patnáct let klesá

Osobně se domnívám, že mnohem větším problémem je tolerance asociálního chování dětí ve společnosti. Já ještě patřím do generace, která byla vychovávána v úctě k autoritám a k ohleduplnosti. Zatímco v dnešní konzumní společnosti rodiče volí mnohem liberálnější přístup ve výchově. Můžeme pak vidět, že žáci nerespektují své kantory, vysmívají se starým lidem a k ubližování a zesměšňování ve svém okolí jsou lhostejní.

Rodiče často nemají na své děti čas, a když je nějaký problém, nejsou ochotni za něj vzít odpovědnost. I z vyprávění mé matky, která roky pracuje jako učitelka na základní škole, vím, že mnohdy si dnes rodiče chodí stěžovat na učitele. Nalezneme i případy, kdy rodiče učiteli vyhrožují, aby jeho dítě mělo dobré známky a dokončilo školu bez problémů. Znáám dokonce případ, kdy jednomu žákovi hrozila dvojka z chování. Jeho otec přišel do školy a vysvětloval, že jeho dítě nic neprovedlo, že je jedná o projev jeho zdravého sebevědomí a kantoři si na něj zasedli.

Někdy si rodiče uvědomují své selhání ve výchově, ale nechtějí to přiznat a tak raději prohřešky svých ratolestí kryjí. Jedná se o drobné krádeže, záškoláctví nebo časté užívání alkoholu.

Jednoznačně nejdůležitější částí formování osobnosti dítěte je rodina. Pokud má dítě stabilní prostředí s projevy lásky a jasně stanovené mantinely, je šance kriminální činnosti velmi malá. Můžeme namítat, že dnešní děti vyrůstají

v prostředí médií, kde jsou obklopeny násilím. Je důležité, aby rodiče vysvětlili, že se nejedná o realitu a věnovali se svému dítěti. Jestliže rodiče nemají dostatek času, pak je důležité vyplnit volný čas dítěti takovými aktivitami, které dítě baví a rozvíjejí jeho osobnost.

Výzkum této práce jsem prováděl v Praze. Na tento fakt je důležité upozornit. Jsem si vědom, že pokud bych si pro svůj výzkum vybral nějakou ze sociálně vyloučených oblastí, například na severu Čech nebo severu Moravy, výsledky budou značně jiné. Proto jsem se také snažil najít protipól k dotazníkovému šetření na základní škole. A tím je práce centrum beztlíže.

Také jsem si vědom, že pokud bych své šetření prováděl mezi dětmi z vesnic, dojdeme k jiným výsledkům. Děti na vesnicích mívají mnohem méně zájmových kroužků. Dá se to přičíst k nutnosti dojíždění. Tyto děti, však mívají mnoho aktivit v domácnosti. A už samotný fakt, že se na vesnici všichni znají je limitující.

Dlouho jsem také zvažoval, zda se mám ve své práci zaměřit na romské etnikum a migranty. V rámci migrace jsou nejpočetnější skupinou v Čechách Ukrajinci a Asiaté. U Ukrajinských dětí dochází k poměrně jednoduchému začlenění. Na rozdíl od toho asijská komunita bývá často velmi uzavřená. Avšak nová generace, již v Čechách narozených Asiátů, je již dobře vybavena jazykově. Tyto děti pak často bývají velmi cílevědomí, šikovní a nadaní.

Otázka romského etnika je mnohem složitější. Jako problém zde vidím to, že historicky byla násilně potlačována kultura a zvyky tohoto etnika a uměle jim byl nucen životní styl naší společnosti. Na základě nějaké zkušenosti naše společnost předem odsuzuje všechny příslušníky romského etnika. Jak jsem měl možnost vidět v klubu Beztíže, jsou Romové velmi šikovní ve zpěvu a tanci. Jako problém také vidím to, že romské děti jsou často velmi úzce spjaty se svojí komunitou a je velký problém se vymezit. A to jak v rámci komunity, tak i společnosti. Domnívám se, že se jedná o děti jako každé jiné. Hledají jen pozornost a možnost nějak zaujmout. Často však na úkor někoho jiného.

Vrátím-li se k tématu kriminality dětí. Myslím si, že není zas tak důležité sledovat počty případů. Důležité je sledovat právě to jak, jsou děti vychovávány a vedeny. Pokud dítěti už v první nebo druhé třídě ukážeme, jak trávit svůj volný čas, předejdeme mnohému. Navíc dítě naučíme zodpovědnosti tím, že musí pravidelně navštěvovat vybraný kroužek. Také dáme dítěti možnost zjistit, co ho baví a v čem se chce rozvíjet. Velmi mne překvapilo v rámci dotazníku, že děti v odpovědi, co dělají, když jsou venku?! Napsali, že se věnují nějakému sportu, malují nebo si čtou. Jen velmi malé procento dětí uvedlo, že sledují televizi nebo jsou na počítači.

Čas máme všichni stejný, ale když se dítě naučí již od dětství svůj čas využívat a naplňovat aktivitami, kterého baví, získává benefit do svého budoucího života.

Další věc, kterou jsem si uvědomil, ale není rozpracována v mé práci, je téma alkoholu a kouření u dětí a mládeže. Patříme mezi zemi s největším podílem závislých dětí na alkoholu. Zde nemluvíme o žádném trestném činu, ale může to být jistý zárodek. Protože právě dítě se může stát mnohem rychleji závislým na alkoholu než dospělí. Takto opilé děti se pak často dopouštějí vandalismu poškozování cizí věci a někdy i ublížení na zdraví. Nehledě na to, že pokud dítě nemá v rodině přístup k financí, může se dopouštět krádeží.

Závěr

Ve své diplomové práci jsem se zaměřil na kriminalitu žáků na prvním stupni základní školy a sociální dopady s tím spojeny. Dal jsem si za cíl zmapovat jaký je vývoj kriminality této věkové skupiny. Musím říct, že k mému příjemnému překvapení, je trend vývoje dětské kriminality klesající a to hodně. Je důležité podotknout, že i legislativa se změnila a trestní odpovědnost dětí je nízká.

Osobně se domnívám, že je to dobrý krok. Mnohem více se totiž s dětmi pracuje v různých pedagogicko-psychologických poradnách a dalších podobných institucích. V rámci kriminality se také s dětmi mluví o drogách a drogové problematice obecně. Dnes již v prvních třídách existují programy, které se zaměřují a osvětu drogové problematiky. Protože právě drogová závislost je jedním z velkých činitelů kriminální činnosti dětí.

Největší vliv na dítě má jeho rodina, nejčastější rizika byla popsána v teoretické části. Dotazníkové šetření nám jednoznačně potvrdilo, že v rámci našeho vzorku, rodiče jeví jednoznačný zájem o volný čas svých dětí a snaží se děti motivovat k jeho efektivnímu využití.

A právě dobrý „time management“ je v dnešní době velmi důležitý. Právě v dětském věku, se člověk naučí jak zacházet s časem. Je proto na místě, aby se rodič svému dítěti snažil naplnit jeho čas možnými koníčky a zájmy. Dítě je tak v bezpečném prostředí a ještě rozvíjí některou ze svých dovedností. I pracovníci centra Beztíže mi potvrdili, že děti, které k nim chodí se svými problémy, neumí trávit svůj volný čas. Jsou často znužené a toulají se po městě. Z nudy pak hledají zpestření v takových činnostech, které mohou generovat trestnou činnost.

I když se dítě dopustí nějakého deliktu, nemusí to znamenat, že se vydalo na dráhu kriminálního. Často se jen dítě nechalo strhnout skupinou svých vrstevníků a snaží se být ve své skupině oblíbený, vzbudit zájem.

Vždy je důležité, aby rodič jevil o své dítě zájem a mluvil s ním. Někdy v tomto může pomoci škola. Učitelé dnes s dětmi na prvním stupni tráví mnohem více času než samotní rodiče dítěte. A proto je nesmírně důležité, aby byl učitel nejen vykladačem látky, ale průvodcem.

Právě kantor může včas odhalit některé změny v chování dítěte. Třeba kamarádění se s novou skupinou dětí, nepozornost či vyrušování ve vyučování, časté absence nebo dokonce fyzické známky ubližování. Již včasné odhalení malých náznaků v chování dítěte mohou zabránit mnohému.

K mému překvapení ukázalo dotazníkové šetření, že u dětí převládá zájem o fyzické aktivity nad počítačem a sledování televize. Může se jednat o náhodu v rámci složeného vzorku. Ale i pracovníci nízkoprahového centra potvrdili, že děti mají zájem o fyzické aktivity, pokud jsou jim nabídnuty v přiměřené míře.

Vždy je důležité si uvědomit, že každé dítě má své limity. Je proto potřeba, aby společnost přihlížela k dětem jako k individuům. Všichni nemohou být úspěšní chytří a slavní. Každý však potřebuje lásku a respekt.

„Společnost, v níž žijeme, není podle mínění některých sociologů koherentní společnost. Mezi jejími jednotlivými vrstvami existují přehrady, jež překonají jen zdatní jedinci. Pro jistou část dospívajících jsou cíle středních a vyšších vrstev téměř nedosažitelné“

Matoušek

Seznam grafů

Graf č. 1 Pohlaví respondentů str. 50.

Graf č. 2 Vývoj počtu stíhaných a vyšetřovaných dětí a mladistvých v ČR str. 51.

Graf č. 3 Vývoj počtu stíhaných a vyšetřovaných osob v ČR celkem str. 52.

Graf č. 4 Počet pravidelných volnočasových aktivit v rámci týdne str. 59.

Graf č. 5 Aktivity ve volném čase str. 60.

Graf č. 6 S jakými kamarády nejčastěji tráví děti volný čas str. 61.

Graf č. 7 Vědí rodiče, co ve svém volném čase děláš a s kým se kamarádíš? Str. 62

Graf č. 8 Zkušenost s krádeží, sprejerstvím, násilným jednáním a dalšími jinými delikty str. 63.

Graf č. 9 Četnost trestné činnosti str. 64.

Graf č. 10 Trestné činnosti jsem se dopustil str. 65.

Literatura

Fontana, D. *Psychologie ve školní praxi*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-626-8.

Grecmanova, H. *Klima školy*. Olomouc: Hanex, 2008. ISBN 978-80-7409-010-3.

Havlík, R; Kořa, J. *Sociologie výchovy a školy*. Praha: Portál, 2002. ISBN 978-80-262-0042-0.

Chmelík, J. *Trestná činnost mládeže a páchaná na mládeži*. Praha: MV Úřad vyšetřování pro Českou republiku, 1998.

Kohoutek, R. *Základy psychologie osobnosti*. Brno: Cerm, 2000. ISBN 8072041568.

Kolář, M. *Bolest šikanování*. Praha: Portál, 2001. ISBN-10: 80-7367-014-3.

Kuchta, J.; Válková, H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha: C.H. Beck, 2005. ISBN 80-7179-813-4.

Lašek, J. *Sociálně psychologické klima školních tříd a školy*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2012. ISBN 9788074352201.

Lovasová, L. A kol. *Děti a jejich problémy I*. Praha: Sdružení Linka bezpečí, 2005. ISBN 80-239-4482-7.

Matějček, Z. *Rodiče a děti*. Praha: Avicenum, 1986.

Matoušek, O., Kroftová, A. *Mládež a delikvence*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-825-8.

Muhlpachr, P. *Sociální patologie*. 2001. Brno: Masarykova univerzita, 2001. ISBN 80-210-251.

Neumann, J; Novotný, O.; Zapletal, J. *Kriminologie*. Praha: ASPI - Wolters Kluwer, 2008, 3.vyd. ISBN 978-80-7357-376-8a.

Podaná Z, Buriánek J. *Česká mládež v perspektivě delikvence*. Praha: FF UK, 2007. ISBN 80-86284-68-9.

Říčan, P. *Psychologie*. Praha: Portál 2005, ISBN 978-80-262-0532-6.

Vágnerová, M. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-2462-153-1.

Vojtová, V. a kol. *Education of socially disadvantaged pupils across Europe*. Brno: Masaryk University, 2009. ISBN 978-80-210-5106-5.

Sekundární literatura

Internetové zdroje:

Poruchy chování a emocí se začátkem obvykle v dětství a v dospívání (F90–F98) [online]. [cit. 2017-04-15]. Dostupné z <http://www.uzis.cz/cz/mkn/F90-F98.html>

Vaníčková, E. a kol. *Národní strategie prevence násilí na dětech v ČR na období 2008-2018*. Praha: Úřad vlády ČR, 2009. ISBN 978-80-87041-86-4. Dostupné z <https://www.vlada.cz/cz/vydavatelstvi/vydane-publikace/narodni-strategie-prevence-nasili-na-detch-v-cr-na-obdobi-2008-2018-79428/>

Metodický pokyn MŠMT k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škola a školských zařízení. Praha: MŠMT Č. J. 28 275/2000 - 22. Dostupné z <http://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/metodicky-pokyn-k-sikanovani>

MV-89854-2/OP-2013, Ministerstvo vnitra ČR, 2013. Dostupné také z <http://www.mvcr.cz/clanek/sociologicka-reserse-vyzkumu-ke-kriminalite-a-socialne-patologickym-jevum-u-deti-a-mladistvych.aspx>

Svatoš, R. *Vývoj kriminality mládeže v České republice*. České Budějovice: Kriminalistika 2/2013. Dostupný také z http://www.prevencekriminality.cz/evt_file.php?file=171

Redakce epravo.cz. *Vývoj kriminality dětí a mladistvých* [online]. Vydáno 13. 4. 2001. [cit. 2017-04-20]. Dostupné z <http://www.epravo.cz/top/clanky/vyvoj-kriminality-deti-amladistvych-5230.html>

Statistické přehledy kriminality Ministerstva vnitra ČR [online]. [cit.2017-04-20]. Dostupné z <http://www.mvcr.cz/statistiky/kriminalita.html>

Čírtková,L. *Dva pohledy na delikvenci dětí a mladistvých*. Kriminalistika, [online]. 2003, roč.36, č.4 . [cit. 2017-03-11], Dostupné z http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/casopisy/kriminalistika/2003/03_04/index.html

Holas, J.;Večerka, K. *Základní rysy delikvence mladistvých v ČR*. Kriminalistika, [online]. 2007, č.3 . [cit. 2017-03-18], Dostupné z <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/casopisy/kriminalistika/2007/03/holas.pdf>

Právní předpisy:

Zákon č. 218/2003 Sb., *o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)*. Dostupný také z <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2003-218>

Zákon č. 563/2004 Sb., *zákon o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů*. Dostupný také z <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-563>

Zákon č. 140/1961 Sb., *trestní zákon*. Dostupný také na <http://zakony.kurzy.cz/140-1961-trestni-zakon/>

Zákon č. 40/2009 Sb., *trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů*. Dostupné také z <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40>

Přílohy

Příloha A - dotazník

Příloha B - vyplněný dotazník

Příloha A

DOTAZNÍK

k diplomové práci Kriminalita u žáků na 1. stupni ZŠ a sociální dopady

Tento dotazník jsem vytvořil, abych zmapoval zkušenosti s porušováním zákona u žáků na prvním stupni základní školy v souvislosti s trávením jejich volného času. Získané údaje budou zveřejněny v rámci mé diplomové práce. Dotazník je **anonymní**, proto se prosím nikam **nepodepisujte**.

Jsem (vhodnou odpověď označte prosím křížkem):   ☐ **žena**   ☐ **muž**

Můj věk:.....

Navštěvuji třídu:.....

1) Máš nějaké kroužky nebo sportovní aktivity, na které chodíš pravidelně aspoň jednou týdně?   ☐ **ano**   ☐ **ne**

2) Kolik pravidelných aktivit máš v týdnu?(počet):.....

3) Pokud zrovna nemáš kroužek, co děláš po škole nejčastěji?

☐ **doma u PC**

☐ **doma u TV**

☐ **venku s kamarády**

☐ **jiné:**.....

4) Když jsi venku s kamarády, co nejčastěji děláte?

.....

5) S jakými kamarády nejčastěji chodíš ven:

☐ **parta ze školy**

☐ **parta dětí ze sousedství,**

☐ **spojuje nás nějaký koníček**

☐ **jiní**

6) Vědí rodiče, co ve svém volném čase děláš a s kým se kamarádíš?

☐ **ano**   ☐ **ne**   ☐ **nechci s nimi o tom mluvit**

7) Dopustil ses někdy: krádeže, poškození cizí věci (majetek, vozidlo, výlohu a další,) sprejerství, násilné jednání, pěstování nebo prodej nějaké návykové látky, sexuální zločin, jiný delikt?:   ☐ **ano**   ☐ **ne**

8) Pokud ses dopustil trestné činnosti, bylo to:

- ☐ **jen jednou**
- ☐ **vícekrát a už nechci**
- ☐ **pravidelně**
- ☐ **nikdy jsem se nedopustil trestné činnosti**

9) Pokud ses dopustil kriminálního jednání, bylo to:

- ☐ **sám**
- ☐ **ve dvou nebo třech,**
- ☐ **větší skupina (parta)**
- ☐ **nikdy jsem se nedopustil trestné činnosti**

Děkuji za vyplnění

Bc. Ondřej Čížinský

Příloha B

DOTAZNÍK

k diplomové práci Kriminalita u žáků na 1. stupni ZŠ a sociální dopady

Tento dotazník jsem vytvořil, abych zmapoval zkušenosti s porušováním zákona u žáků na prvním stupni základní školy v souvislosti s trávením jejich volného času. Získané údaje budou zveřejněny v rámci mé diplomové práce. Dotazník je **anonymní**, proto se prosím nikam nepodepisujte.

Jsem (vhodnou odpověď označte prosím křížkem):

☐ žena

☒ muž

Můj věk: 9 let.....

Navštěvuji třídu: 4. třídy...

1) Máš nějaké kroužky nebo sportovní aktivity, na které chodíš pravidelně aspoň jednou týdně? ☒ ano ☐ ne

2) Kolik pravidelných aktivit máš v týdnu?(počet):...4.....

3) Pokud zrovna nemáš kroužek, co děláš po škole nejčastěji?

☐ doma u PC

☐ doma u TV

☐ venku s kamarády

☒ jiné: venku na zahradě.....

4) Když jsi venku s kamarády, co nejčastěji děláte?

s kamarády ven nechodím.....

5) S jakými kamarády nejčastěji chodíš ven:

☒ parta ze školy

☐ parta dětí ze sousedství,

☒ spojuje nás nějaký koníček

☒ jiní

6) Vědí rodiče, co ve svém volném čase děláš a s kým se kamarádíš?

☒ **ano**

☐ **ne**

☐ **nechci s nimi o tom mluvit**

7) Dopustil ses někdy: krádeže, poškození cizí věci (majetek, vozidlo, výlohu a další,) sprejerství, násilné jednání, pěstování nebo prodej nějaké návykové látky, sexuální zločin, jiný delikt?:

☒ **ano**

☐ **ne**

8) Pokud ses dopustil trestné činnosti, bylo to:

☐ **jen jednou**

☒ **vícekrát a už nechci**

☐ **pravidelně**

☐ **nikdy jsem se nedopustil trestné činnosti**

9) Pokud ses dopustil kriminálního jednání, bylo to:

☐ **sám**

☐ **ve dvou nebo třech,**

☒ **větší skupina (parta)**

☐ **nikdy jsem se nedopustil trestné činnosti**

Děkuji za vyplnění

Bc. Ondřej Čížinský